

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління  
закладом освіти**

Реєстраційний № \_\_\_\_\_

**Кваліфікаційна робота  
Мотиваційні чинники вибору шкіл (на прикладі угорських дитячих  
садків та шкіл м. Берегово)**

**Костьо Габрієлла Імрейовна**

Студент(ка) II-го курсу

Освітня програма: „Початкова освіта”

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № \_\_\_\_\_ / 202\_

Науковий керівник:

**Біда Олена Анатоліївна**

професор, доктор педагогічних наук

Завідувач кафедри :

**Біда Олена Анатоліївна**

професор, доктор педагогічних наук

Робота захищена на оцінку \_\_\_\_\_, «\_\_\_» \_\_\_\_\_ 202\_ року

Протокол № \_\_\_\_\_ / 202\_

**Міністерство освіти і науки України  
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління  
закладом освіти**

**Кваліфікаційна робота  
Мотиваційні чинники вибору шкіл (на прикладі угорських дитячих  
садків та шкіл м. Берегово)  
Рівень вищої освіти: магістр**

**Виконавець:** студент(ка) II-го курсу

Костьо Габрієлла Імрейовна

**Освітня програма:** „Початкова освіта”

**Спеціальність:** 013 Початкова освіта

**Науковий керівник:** Біда Олена Анатоліївна  
професор, доктор педагогічних наук

**Рецензент:** Поллої Каталін Дезидерівна  
доктор філософії з галузі педагогіки

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma  
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

**Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszék**

**Iskolaválasztási motiváció (a beregszászi magyar óvodák és iskolák  
példáján)**

Magiszteri dolgozat

**Készítette:** Kosztyó Gabriella

2. évfolyamos,

tanító szakos hallgató

**Témavezető:** Bida Olena

a pedagógia tudományok doktora, professzor

**Recenzens:** Pally Katalin

docens, PhD

## Зміст

<b>Вступ .....</b>	<b>6</b>
<b>I. Берегове, як тисячолітнє угорське місто.....</b>	<b>8</b>
1.1. Походження Берегового.....	8
1.2. Короткий історичний огляд Берегового .....	10
1.3. Походження головних будівель міста .....	14
<b>II. Історичний нарис освіти у Береговому, в межах Закарпаття .....</b>	<b>17</b>
2.1. Освіта за часів Австро-Угорської монархії в нашій країні .....	17
2.2. Освіта за часів Чехословацької республіки у Береговому .....	20
2.3. Освіта за часів Радянського Союзу на Закарпатті .....	25
2.4. Сучасна освіта на Закарпатті, тобто в Україні .....	34
<b>III. Мотиваційні фактори вибору угорських шкіл: на прикладі угорських дитячих садків та шкіл у Береговому .....</b>	<b>46</b>
3.1. Метод дослідження та аналіз, Застосований метод збору даних .....	46
3.2. Аналіз питань .....	48
3.3. Підсумок результатів .....	64
3.4. Висновки, пропозиції на основі отриманих результатів .....	64
<b>Висновок .....</b>	<b>66</b>
<b>Резюме .....</b>	<b>68</b>
<b>Використана література.....</b>	<b>69</b>
<b>Додаток.....</b>	<b>71</b>

## Tartalom

<b>Bevezetés.....</b>	<b>6</b>
<b>I. Beregszász, mint ezeréves magyar város .....</b>	<b>8</b>
1.1. Beregszász eredet története .....	8
1.2. Beregszász rövid történelmi áttekintése .....	10
1.3. A város főbb épületeinek eredettörténete.....	14
<b>II. Kárpátalja, azon belül is Beregszász oktatásának történelmi visszatekintése .....</b>	<b>17</b>
2.1. Oktatás az Osztrák-Magyar Monarchia idején hazánkban.....	17
2.2. Oktatás a Csehszlovák köztársaság idején Beregszászban .....	20
2.3. Oktatás a Szovjetunió idején, Kárpátalján .....	25
2.4. Oktatás napjainkban Kárpátalján, azaz Ukrajnában .....	34
<b>III. Magyar iskolák választásának motivációs tényezői a beregszászi magyar óvodák és iskolák példáján .....</b>	<b>46</b>
3.1. Kutatás módszere és elemzése, Alkalmazott gyűjtési mód .....	46
3.2. Kérdések elemzése .....	48
3.4. Következtetések, Javaslatok a kapott eredmény alapján .....	64
<b>Összefoglalás .....</b>	<b>66</b>
<b>Резюме .....</b>	<b>68</b>
<b>Szakirodalom .....</b>	<b>69</b>
<b>Melléklet .....</b>	<b>71</b>

## Bevezetés

Magiszteri dolgozatomat egy olyan téma kifejtésére szenteltem, mely a Kárpátalja magyar oktatásának fennmaradása, illetve fejlesztése szempontjából az egyik legfontosabb kérdés. Arra lennék kíváncsi, hogy a Beregszászi lakosságot mi ösztönözi arra, hogy a gyermekeiket magyar iskolákba írassák be az állami ukrán nyelvű oktatási intézmények helyett.

Ez a megválaszolatlan kérdés nem csak ebben a városban van jelen, hanem szinte egész Kárpátalja területén. Bár kutatásomat Beregszász magyar intézményeinek az első osztályos gyerekeknek, illetve az iskolába készülő óvodás gyerekek szülei körében hajtom végre, mégis felhasználható adat lesz más település és város számára is, aki hasonló problémával küzdenek. Így talán újabb alternatív megoldást kaphatunk a magyar oktatás népszerűsítésére, ezáltal pedig megtartva az ezeréves kultúránk és identitásunk. Mely a kialakult helyzet miatt ismét csorbát szenvedhet.

Kutatási területem helyszínéül Beregszászt választottam, mivel a város melletti községben nőtem fel, később a városban érettségiztem, majd diplomáztam is le, ez által szívügyileg is motivált vagyok a kérdés feltárásában. A megkérdendő téma akkor merült fel bennem elsőként, mikor szórvány vidéken kezdtem el dolgozni magyar intézménybe, óvónőként. Azonban a szülők és a gyerekek többsége ukránok voltak. Illetve olyanok is voltak, akik közül a családból senki sem beszélt magyarul. Így jogosan merülhet fel a kérdés, hogy miért is ragaszkodnak a magyar nyelvű oktatáshoz, ha ők maguk nem beszélik a nyelvet, nem tartják a magyar ünnepeket? Emellett ne feledjük el, hogy Ukrajnában a kisebbségi nyelvekkel nem lehet, vagy csak ritka esetekben lehet érvényesülni, tehát mi a hajtóerő számukra a magyar oktatás igénybevételére. Ezekre a kérdésekre keresem a választ dolgozatomban.

Dolgozatom szerkezeti felépítése törzsanyagból, vagyis szakirodalmi feldolgozásból és kutatási részből tevődik össze. Az első fejezetekben Beregszász oktatásának rövid történelmét mutatom be illetve, hogy egy olyan város, melynek megnevezése is magyar jelentést hordoz, most mégis szórvány vidékként szerepel. A város nevének eredetét is megvizsgálom és történelmileg fontos eseményeket is megemlítek, melyek vidékünkön történtek. Folytatásként városunkat oktatástörténelmi vonatkozásból mutatom be. Többek között Cseh, Orosz és Ukrán oktatás politikáját Kárpátalján.

Főbb szakirodalmak, melyből dolgoztam Zubánics László: „Emlékkonferencia Beregszász alapításának 950”, Mészáros Károlytól az „Ungvár története a legrégebb időktől maig” című kiadás és Fedinec Csilla, Vehes Mikola munkája a „Kárpátalja 1919-2009 történelem” című történelmi visszaemlékezés. Emellett Dupka György: Kárpátalja magyar művelődéstörténete kultúrtörténeti fejezetek trianontól napjainkig, Gabóda Béla: Kisebbségi iskolaügy Kárpátalján a Csehszlovák Köztársaság idején és persze Orosz Ildikó munkásságai, mint például: A magyarnyelvű oktatás esélyei Kárpátalján is nagy segítség volt számomra.

## I. Beregszász, mint ezeréves magyar város

Bár dolgozatomban arra vagyok kíváncsi, hogy a Beregszászban megmaradt kisszámú magyarságot mi motiválja arra, hogy megtartsa több mint ezeréves identitását, kultúráját és gondoskodjon arról, hogy gyermekeiket a magyar tannyelvű iskolába írassák az állami nyelven oktató intézmények helyett. Mégis, hogy ezt feltárjam elsőként Beregszász név eredetével, illetve annak történelmi mivoltával kell megismerkednem, hogy magyar eredetét ez által is bizonyítsam. Persze mindezt csak röviden teret adva dolgozatom fő témájának. Mégsem mehetünk el amellett, hogy egy magyar névvel rendelkező város mégis, hogy juthatott odáig, hogy kisebbségként él benne a nevét adó nemzetség.

### 1.1. Beregszász eredet története

A ma Beregszászként ismert termékeny földön fekvő város, mely jó szőlő termeséről híres és timkőzetben gazdag trachyhegyek vesznek körül, azt múltban Zaz, majd Lamperszász, Lamprechtszász és Lampertházként is megtalálhatjuk a régi feljegyzésekben a 12. században.

Az régészeti ásatások során olyan leleteket találtak a városkörnyező vidékein, ami azt igazolja, hogy itt más a honfoglalás előtt, az őskorban is éltek emberek. Különösen a Vérke partján, találtak erre utaló leleteket. Emellett ősi magyar szokásnak híven a folyó partján eltemetett ősi vitéznek a sírja is napvilágot látott. Hatalmas kétélű kard volt a sírban, melyben monogram D. E. betűk látszanak és arany vésetű nyíl és buzogány volt a pengén. Emellett egy élű vaskés és különféle felszerelések voltak. Honfoglaláskori sírokat a város melletti Kishegy lábánál is találtak, illetve Szolyván is. Mindez most a Nemzeti Múzeum tulajdonát képezi.

1048 táján a vidék Béla herceg tulajdonát képezte, aki Endre király testvére volt. Ebben az időben a tájat még leginkább erdők borították, ezért a fejedelmek kedvenc vadászati helye volt. 1063. évben Béla halála után fiaira szállt a terület: Gézára, Lászlóra és Lampertre (Lehoczky, 1999: 27-28).

Lampert herceg, aki László testvéri hűsége miatt ezt a Tiszától keletre terülő Hercegséget átengedte neki, így alapítójáról nevezték el a területet „Villa Lamperti” vagyis Lampertháznak.

Intézkedéseivel a város gazdasági fejlődését segítette elő. Szászországból szerzeteseket és szőlőművelőket hívott az országba, katonák helyett. A kifinomult



munkájuknak köszönhetően a vidék hírhedt lett a kiváló terméséről és borairól. Az otthoni földeknél, a napfényes lankákon az itteniek jobb minőségű gabonát, kiemelkedő szőlőt és bort termelt a szászoknak. A napsugaras vidék kedvezően hatott a szőlő termésnek és az aszúsítást tették lehetővé. Lampert herceget a helyiek körében nagyra becsülték, sokat látott személy volt a vidéken, hiszen gyakran jelen volt a vadászataikon és megosztotta velük a szőlőt és a bort (Zubánics, 2015:4-6).

A Beregszász város nevének keletkezése Kiss Lajos névtörténész szerint a Lampertszásza névhez vezethető vissza. A Lampert szásza név írott formája 1247-től 1643-ig követhető. A Bereg nevet pedig először 1248-ban használták a királyi erdőispánság lokalizálására és megnevezésére. Később az elpusztított Borzsova királyi várról örökölte meg a Bereg vármegye nevet. Azonban a rendszerváltozás óta újra használjuk a Beregszász nevet a városra, bár a Bereg vármegye székhelye Munkács városába került.

Ezen kívül azonban van még egy bájos, képzelet gazdag eredetmonda is, ami lehet akár igaz is. Nem tudhatjuk, de minden esetre vétek lenne említés nélkül hagyni. A reformkor idején egy népszerű költőtriász, Arany, Petőfi és Tompa, megtalálta az inspirációt ebben a történetben, amelyet Tompa Mihály formált rímekké. A történet központjában Beregszász város neve szerepel, amit a költő úgy formált rímekké, hogy könnyen megjegyezhető legyen. A történet maga a Vérke folyó menti, tágas pusztákon legeltető pásztorok körül bontakozik ki. Ők hordozzák ezt a történetet, amely szájról szájra terjedt a generációk között. A pásztorok között különleges helyet foglalt el a Szász csordás, aki mindig nótázott, tréfált, és büszke volt nevére és származására. Ő volt az, akinek a legerősebb és talán a legvadabb bika a tulajdonában volt (Zubánics,2015:6-7). Az egyik nap egy idegen, erős szarvú bika bukkant fel a bozótban, azzal a céllal, hogy elűzze a csorda bikáját és átvegye az irányítást a mén felett. Azonban a Szász pásztor bika sem volt rest: nem hagyta magát. Az összecsapás hosszú és heves volt. A földön gödröt ástak az erőszakos küzdelmük során. Csak tolakodtak hol az egyik, hol a másik irányította a küzdelmet. A hangjuk csattogott, a lábuk csapódott, és a homlokukon vér serkedt. Végül az idegen bika elfáradt és továbbáll, hátat fordítva a Szász pásztor bikájának. A Szász a bikák által kivájt gödrökhöz ment, és talált a mélyén egy korhadó fahordót. Amikor megpróbálta megmozgatni, észrevette, hogy tele van arannyal. A Szász a többi pásztort is maga mellé hívta, és amikor megérkeztek, csodálkoztak a sok arany látványán. A talált kincset elosztották maguk között. Mivel a hét pásztor nem volt fősvény, együtt úgy döntöttek, hogy először egy templomot építenek az arany lelőhely tiszteletére.

Ez a templom körül később számos ház épült, és így megszületett Beregszász városa. A nevet a költő Tompa Mihály alkotta, amikor megírta a történetet és rímbe szedte. A bereg vidéki elhelyezkedése miatt a „bereg” és a győztes bika tulajdonosa után a „szász” szavak összekapcsolásából született meg a név: Beregszász. A hely hamar népszerűvé vált, és ide is érkeztek kereskedők és kézművesek. Ez által várossá vált, és az örökségét a történelemnek is átadta. A pásztorok, békében és örömmel fogadták azokat, akik ide tévedtek, és a város folyamatosan fejlődött. A történet hitelessége máig vitatott, azonban szívét melengető kis történet, mely jól hangzik a turistáknak (Zubánics,2015:7-9).

## **1.2.Beregszász rövid történelmi áttekintése**

Beregszász kiemelkedésének története sok tényező összességéből tevődik össze. Bár a vármegye rengeteg tulajd tudhatott magáénak, de 1920-ig a magyar királyság területe közzé volt sorolható. Többek között Erzsébet királyné udvartartásába is tartozott, ahol további előkelő embereket vonzott a településre, ami hozzájárult a városka növekedéséhez.

A hivatalos népszámlálás szerint 1870-ben Bereg-megye 391 településén 145 212 ember élt, ebből 45-48% magyar volt. Ebből Beregszásznak 6-6.5 ezer jutott. Etnikailag a vidék mindig is több nemzetségből tevődött össze.

A várost többször is újjá kellett építeni a kelet felől érkező ellenségnek köszönhetően. A félelmetes tatárok gyorsan elfoglalták a Kijevi Rusz ellenséges fejedelemségeit, és 1241-ben a Kárpátokig értek. A várost nagy részét elpusztították a lakosságot pedig lemészárolták. A mongol veszély megszűnésekor a város újraépítésére a IV. Béla király német telepeseket telepített be akkor még Lampertszász névre hallgató városba. A Szent János lovagrendi közösségen kívül domonkos (dömés) és ferences szerzetesek is gyökereztek a településen. Később pálosok is csatlakoztak hozzájuk. A település városi rangjának elérésében nemcsak a szerzetesek, szőlőtermelők és kézművesek megjelenése, valamint a szőrme-, állat- és borkereskedelem fellendülése játszott szerepet, hanem az is, hogy a férfi szerzetesek mellett apácai közösség is létrejött Beregszászon (Zubánics,2015: 6-9).

1320. július 6-án I. Károly király összekötötte az életét Lokietek Erzsébettel, I. Ulászló lengyel király leányával. Erzsébet megkapta a királynéi földbirtokokat, köztük Lamperszászát is. A királyné a mai Grófudvar területén, a Bethlen utca 1. szám alatt emeltette fel nyári rezidenciáját.

Erzsébet királyné, akinek a lamperszászi plébános szolgált házi káplánként, számos oltárnokságot alapított a városban. Valószínűleg az ő uralkodása idején kezdték építeni a kőtemplomot, melynek kivitelezése 1418-ban, a főbejárat feletti dátum alapján fejeződött be. A templomhoz egy Szent Mihály arkangyal kápolna is tartozott, melyet Luxemburgi Zsigmond építtetett 1418-ban. A kápolnát 1846-ban bontották le.

A királyi udvarnak köszönhetően ispánok, hadvezérek családjai, előkelő hölgyek, nemes asszonyok, inasok, szolgák, lovászok, vadászok, kutyakiképzők, szakácsok, kötő-, hímző-, varrónők és egyéb társadalmi rétegek telepedtek le a városban.

A város fekvése és a keleti áruk, mint a szőrme, bőr és élő állatok áramlása nyugat felé, Beregszászt is érintő útvonalon, mind hozzájárultak a város fellendüléséhez. Azonban ezen az útvonalon időnként keletről érkező rablóbandák és lovas nomád harcosok is feltűntek, akiket az államhatalom igyekezett megállítani. A Borsova vármegyét elpusztító tatárok is ezen az útvonalon érkeztek.

A város gazdasági és katonai erejét, valamint társadalmi és egyházi jelentőségét a Munkácsi vár megépülése csökkentette. Ugyanakkor a város kiváltságai, mint a plébánosválasztási jog és a vásárok szervezésének szabadsága, továbbra is megmaradtak, mivel a városban továbbra is királyi udvar működött. Erzsébet királyné elhunytával a város Nagy Lajos fiára, majd unokájára, Mária királynőre szállt (Zubánics,2015: 9-10).

1396-ban Zsigmond király a Litvániából menekült Korjatovics Tódor podóliai fejedelemnek adományozta a Bereg és Sáros vármegyéket. Korjatovics lett Munkács és Lampertszásza ura, és ő húzta fel a mai munkácsi erődítmény alapjait képező lovagvárat.

A törökkel szövetkező Brankovicstól I. Ulászló elkobozta Korjatovics birtokait, és az egyik legmegbízhatóbb szövetségese, Hunyadi János szörényi bán részére ajándékozta.

Hunyadi János többször is ellátogatott ide, és halála után felesége, Szilágyi Erzsébet vette át a birtokok irányítását Vajdahunyad várából. Szilágyi Erzsébet halála után Mátyás király a Hunyadi-birtokokat fiának, Corvin János lipthói hercegnek adományozta 1484-ben. Mátyás halála után Corvin János trónra törési kísérlete a csontmezei csatában kudarcot vallott. Birtokainak jelentős részét a rokon családok szerezték meg.

A munkácsi uradalom, beleértve Lampertszászát, Csáktornyai Eruszt Zsigmond pécsi püspök birtokába került, aki azonban rövid idő múlva elhunyt 1495-ben. A következő birtokos Geréb László erdélyi püspök lett, aki a birtokok irányítását Lampertszászon testvérének, Vingárti Geréb Péter országbírónak adta át.

1522-ben II. Lajos király a várost Habsburg Mária főhercegnő jegyajándékaként ajándékozta el. Magyarország ekkor két részre szakadt, és Ferdinánd csapatai kiszorították

Szapolyait Lengyelországba. Ferdinánd katonái 1537-ben Beregszászt és környékét fosztogatták, annak ellenére, hogy azok Mária királyné birtokai voltak. Szapolyai azonban szövetséget kötött I. Szulejmán szultánnal és behívta Magyarországra.

1565-ben az erdélyi fejedelem védelmére Szulejmán szultán is seregeivel az országba érkezett, és Szigetvárat ostrom alá vette. A vár elestével a szultán meghalt, és az ostromló krími tatárok elterültek az országban, fosztogatva és pusztítva, függetlenül attól, hogy mely területeken mozogtak. Sok település, köztük Beregszász, Kaszony, Gut, Nagyberég, Kovászó, Bene és mások is elpusztultak ebben az időszakban.

1621-ben Bethlen Gábor a török ellen vívott hadjárata sikereinek köszönhetően 7 Magyarországi vármegyét is megkapott köztük bereg, ugocea vármegyéket is. Ezután a Rákóczi család fennhatósága alá kerültek a következő török hadjáratokig. A török ellen felszabadító háborúk után Bécsi udvar befolyása alá vonta a magyar területeket. A magyar elnyomás az Ugocsa és a Bereg megyékben volt a legsúlyosabb, véradókat és kényszerbesorozást hajtottak végre.

1649-ben a munkácsi várban erdélyi fejedelemség és a Zaporozsjei Szics küldöttei közötti tárgyalások során szövetség jött létre Lengyelország ellen. A svédek és a felkelő kozákok segítségével sikerült elfoglalniuk Krakkót és Varsót. Lubomirsky György hetman vezetésével egy lengyel sereg által vezetett támadás érte a fejedelemséget a Vereckei-hágón keresztül. A lengyel sereg, bosszúból a lengyel területek elleni támadásokért, felégette a védtelen falvakat, lerombolta a templomokat és a kastélyokat. Különösen brutálisan viselkedtek a Rákóczi-birtokokon, ahol számos települést megsemmisítettek.

július 17-én a lengyel csapatok Beregszászba is betörték. A megye katonai erői hiányában a lakosság a megerősített templomba menekült. Lubomirsky csapatai nem ismertek irgalmat: kirabolták a polgári házakat és az udvarházakat. Ezután rözsét gyűjtöttek össze a templom körül és felgyújtották azt. Az oda menekültek többsége a füstben vesztette életét. A templom kormos falaira a hetman a következő latin mondattal festette fel a bosszúját: "Vicem pro vice reddo tibi, bone vicine!" (Szemet szemért, leróttam adósságom, kedves szomszéd!).

II. Rákóczi György a csatában szerzett sebei miatt hamarosan meghalt. Nagyvárad ekkor került török kézre került. A Rákóczi-birtokok Báthori Zsófia kezébe kerültek. A fejedelemasszony fiával, I. Rákóczi Ferenc együtt elhagyta Erdélyt, és a munkácsi várba rendezte be udvarát. A védtelen Beregszász a tatárok zsákmánya lett

I. Rákóczi Ferenc, Zrínyi Ilona férje révén, az 1670-1671-es Wesselényi-féle összeesküvésbe keveredett. Csak jelentős váltságdíj és Báthori Zsófia jezsuita kapcsolatai

mentették meg a vagyonvesztéstől. Rákóczi főúr nem sokkal fiának, II. Rákóczi Ferenc születése után halt meg.

1680-ban Báthori Zsófia halála után Zrínyi Ilona irányította a hatalmas családi birtokokat. A felbukkanó kuruc mozgalom következtében veszélybe kerültek ezek a birtokaik, ezért 1682-ben Thököly Imre grófhhoz, a kurucok vezéréhez ment feleségül. Thököly a Porta támogatását is elnyerte és létrehozta a Felső-magyarországi Fejedelemséget az elfoglalt területeken.

1683-ban Kara Musztafa nagyvezér vezetésével török sereg érkezett Magyarországra, hogy Bécsset elfoglalják. Thökölynek a nagyvezír súlyos hibája miatt csatlakoznia kellett a török hadsereghez. A német és lengyel seregek azonban kétszer is legyőzték a törököket. Miután a váradi pasa elfogta, hadvezérei sorban adták át a helyőrségeket az osztrákoknak. Zrínyi Ilona által védett Munkács vára volt az utolsó, amelyet végül a második ostromnál 1788-ban megadtak a tábornoknak. A kiváltságos foglyokat Bécsbe vitték, II. Rákóczi Ferencet pedig egy cseh jezsuita kolostorban nevelték.

A török elleni háború után a bécsi udvar növelni kívánta befolyását Magyarországon. 1701-ben Lipót császár parancsára Rákóczi Ferencet és több magyar nemeset kétes francia kapcsolataik miatt letartóztatták. Azonban elesége segítségével szökött meg a bécsújhelyi rabságból és menekült Lengyelországba.

Magyarországi területeken az elnyomás súlyosbodott. 1702-ben bevezették a véradót és a katonai kényszertoborzást, különösen Bereg és Ugocsa megyékben. Ezek a megyék lettek a várható felkelés kiindulópontjai. 1703-ban a felkelők a beregi hegyek között gyülekeztek, vezetőik pedig Rákóczi Ferencet keresték fel Brezán várában. A herceg támogatásukat kifejezve május 6-án felkelésre szólította fel a magyarokat a Habsburgok ellen. A vezérek május 21-én Tarpán és Váriban kibontották Rákóczi zászlaját, majd a beregszászi hetivásáron hirdették meg a felkelést.

A Rákóczi-szabadságharc első éveiben jelentős sikerek értek, majdnem az egész ország Rákóczi alá tartozott. Azonban a trencsényi vereség után a kurucok visszaszorultak. 1711-ben Nagymajténynál a kurucok letették a fegyvert (Zubánics, 2015: 14-33).

A 48-as szabadságharc jelentősebb összecsapása Kárpátalján csupán Munkács melletti faluban Podheringen vagyis Órhegyalján esett meg. 1849-ben Galicia felől az osztrák csapatok át lépték a magyar határt és a Latorca völgyét elfoglalta. Majd Munkácsot is elérték. A kevéske szabadságharcosok Órhegyalján állították fel a védvonalukat. A megáradt Latorca és a Szarka-hegy segítségével az osztrákok menekülésével végződött

április 22-én az ütközet. Ennek emlékére máig a hegy alján emléktábla és obeliszk jelöli a helyet (Kárpátalja; 2004; 167.sz.).

Következő években 1739-ben tífusz és vérhas járvány tombolt, ami igencsak megcsökkentette város lakosságának számát, amit svábok betelepítésével pótoltak. Tatárjárás és Tűzvész (1880) szintén rombolt a város lágyképén. A város újjáépítésében a Linner család játszott nagy szerepet. Azon időszakban kerültek előtérbe az épületek, amelyek a mai napig meghatározzák Beregszász arculatát: a megyeháza, a református templom, az Úri Kaszinó, valamint a Munkácsi és Bocskai utcai többségükben lakóházak. Ez időszakban fedték fel az utcákat macskakővel és telepítettek az első utcai lámpákat (Zubánics, 2015: 33-34).

### **1.3.A város főbb épületeinek eredettörténete**

Az osztrák-magyar kiegyezés után Beregszász első polgármestere Jandrisics Andtal lett. Az ő mandátuma alatt került kiépítésre a villamosítás, telefon- és távíróvonalak is. 1885-ben a gimnázium is megnyitott.

Ebben az időben a város vármegyeházát is újraépítették, mivel a korábbi, Mária Terézia uralkodása idején lévő a tűz martaléka lett. A mai napig fennálló épületet neobarokk stílusban, telhetőleg Ybl Miklós tervei alapján építették 1895-ben. Jól látható rajta a klasszicizmus ismertetőjegyei. A két szintes épület homlokzatát övpárkány szeli ketté, a felső szinten oszlopsor ékesíti, közöttük pedig kis épületszerű kerettel díszített ablakok állnak, a földszinten egyszerű ablakok és természetes háromszárnyas ajtó található a homlokzat pedig középre irányuló rizalitokkal díszített. Jelenleg az épület a Beregszászi Egészségügyi Koledzsnek ad otthont és a városi közjegyző hivatalnak.

Beregszász egyik legmeghatározóbb épülete e mellett a királyi törvényszék volt. Eklektikus stílusban épült 1908-1909-ben. A homlokzatot előre ugró rizalitok díszítik, melyeket manzártetők fednek. Első és második emeleten kétoldalt folytonosságban kettős toszkán oszlopok, timpanon fedővel ékesítik. A földszint vakolatvadászettel díszített, egyszerű ablak- és ajtónyílásokkal rendelkezik. Az első és a második szint között övpárkány húzódik végig. Az első emelet ablakai felett timpanon-szemöldök díszítések találhatók, míg a második emeleten keretezett ablakok félköríves záródásúak. A beregszászi Magyar Királyi Törvényszék a megye egyik meghatározó igazságügyi intézménye volt, jogköre több vármegyére is kiterjedt. Az első világháború előtt a

rendőrkapitányság, táblabíróság és a csendőrség is működött itt. Napjainkban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola intézményi épülete.

A városi kaszinót 1841-ben Eötvös Tamás a megye kormánybiztosa alapította. A helyi polgárság művelődését és szórakozását szolgálta. Szigorú illem és megjelenési szabályok vonatkoztak a tagokra. Az épületnek saját könyvtára volt mely gazdagon el volt látva a kor legjobb műveivel, többek között: Kossuth Lajos, Kazinczy Ferenc, Eötvös József köteteit. A 1848-as szabadságharc idején innen indult a 10. zászlója Debrecenbe. Forradalom után egy ideig nem működött, majd csak a kiegyezés után nyitott meg újra, titokban itt ünnepelték a magyar nemzeti ünnepeket. Az itt tartott farsangi bálok nagy népszerűségnek örvendtek a régióban. Majd 1913. október 13-án a várke paron építették fel Beszenszky Gyula munkácsi mérnök tervrajza alapján. Az épület homlokzatait rizalitok, párkányok, keretezések és kerámiák díszítik, míg a sarkon kerek torony emelkedik. A tetőfelületek változatosak az attikáknak és a különböző mintájú fedéseknek köszönhetően. Jelenleg is ebben a formában lelhetjük fel, étterem, szépségszalonná működik a falain belül.

A város egyik legidősebb épülete, jelenleg grófudvarként ismert hely. Ez az épület, bár látszólag egyszerűnek tűnik, Bethlen Gábor erdélyi fejedelem megbízásából épült. Az épület keleti homlokzatának falába a 1629-es évszám van vésve, ami Bethlen Gábor halálát jelzi. Későbbi tulajdonosai között szerepel II. Rákóczi Ferenc és I. Rákóczi György is. Az A Thököly-szabadságharc idején az épület leégett, de II. Rákóczi Ferenc állíttatta helyre azt. A Rákóczi-szabadságharc után, 1726-ban az épület a Schönborn grófok tulajdonába került, akik 1857-ben klasszicista stílusban átalakították. Ekkor a déli homlokzat közepére hatoszlopos, timpanonos portikuszt építettek. Az épület földszintes és pincével ellátott, hosszúkás téglalap alakú, melynek déli oldalán két rövid szárny található szimmetrikusan elhelyezve. Az északi homlokzatot kis timpanonokkal zárt lizénák és a falból kissé kiemelkedő pillérszerek vannak. Az udvart részben zárt, trapéz alakú, és gazdasági épületek, például magtár és istálló veszik körül (Csatáry, 2011:293-306).

Hamarosan a város ipara fellendült a kereskedelemben pedig a zsidók jártak az élen. Az első világháború utáni időszak és a trianoni békediktátum jelentős csapást mért Beregszászra. Az újonnan meghúzott határok lezárta a korábbi virágzó gazdasági kapcsolatokat. Mivel a város távol esett a fő közlekedési útvonalaktól és hiányzott belőle a megfelelő nyersanyag-kínálat, ezért nem tudott lépést tartani a versennyel. Ennek következtében kis vidéki várossá változott, és ezt a jellemzőt hordozza ma is.

A csehszlovák korszak idején Beregszász maradt az egyetlen magyar lakta város, amely megőrizte törvényhatósági állapotát, annak ellenére, hogy az erőszakos asszimiláció

volt jellegzetes. A város ebben az időben kapta a Berehovo nevet, amely ma is használatos, pedig korábban sosem volt ismert (Zubánics,2015:35-37).



## **II. Kárpátalja, azon belül is Beregszász oktatásának történelmi visszatekintése**

Az elmúlt évtizedek során Beregszász városában a kulturális identitás megőrzése szinte magától értetődő volt, hiszen a törzsgyökeres magyarság jelentős számban volt jelen. Napjainkban azonban ez a tendencia csökkenő félben van, ennek különböző okai vannak, mint például a kivándorlás, asszimilálódás jelen helyzet szerint pedig a háború miatt belső Ukrajnából emigrálódott ukránok letelepedése városunkban, ami tovább erősíti a kulturális változásokat. A vidékünkön tapasztalható oktatási rendszer csupán egy a sok közül, történelmünk alatt jó pár államhatalom váltotta egymást különböző oktatási eszmékkel és követelésekkel melyek bizonytalanságban tartotta a magyarságot.

Összességében Beregszász kulturális identitásának megőrzése és fejlesztése komoly kihívásokkal néz szembe, amelyek között szerepelnek a demográfiai változások, az oktatáspolitikai és a társadalmi változások is. A városnak proaktívan kellene reagálnia ezekre a kihívásokra, hogy megőrizze és erősítse kulturális örökségét és identitását a jövő generációk számára.

### **2.1. Oktatás az Osztrák-Magyar Monarchia idején hazánkban**

A dualista rendszerben a két nemzet, az osztrák és a magyar, sajátos politikai, gazdasági és kulturális identitással rendelkezett, ami megnyilvánult az oktatás terén is. Az Osztrák-Magyar Monarchia hatalmi struktúrája két részből állt: az Osztrák Császárságból és a Magyar Királyságból. Mindkét rész hozzájárult az oktatási rendszer formálásához, de Magyarország területén különleges figyelmet szenteltek az oktatás fejlesztésére és támogatására.

Az oktatásügy kiemelt fontosságot kapott, hiszen az egyik legfontosabb eszköze volt a társadalmi fejlődés elősegítésének. A dualizmus idején a magyar kormány komoly erőfeszítéseket tett az oktatási infrastruktúra fejlesztésére, az iskolák létrehozására és a tanárképzés javítására. Ebben az időszakban a magyar nyelv és kultúra felértékelődött az oktatásban, ami hozzájárult a magyar identitás erősítéséhez és az önálló nemzeti tudat kialakításához. Emellett az oktatás területén egyre nagyobb figyelmet fordítottak a tudományos és műszaki fejlődésre is (Jóború, et al, 1974: 305-306).

1777-ben jelent meg a Ratio Educationis, ami állami közoktatás kívánta létrehozni Magyarországon területén. Mária Terézia a meglévő iskolákat iskolarendszer keretei közzé

próbálta csoportosítani és a közoktatást a király felségjoga alá vonni. A szabályzatnak rengeteg pozitívumai is voltak, mint például:

- Egységesíti a tanügyet
- Tankerületet szerveztek, tanfelügyelővel, aki jobb ellenőrző munkát tudnak végezni
- Meglévő iskolákat rögzítettek, feljegyezték: kis iskolák (anyanyelvi iskolák), gimnáziumok (grammatikai-, szónoklattani-, költészettani osztályok) akadémiai iskolák (filozófiai és jogi osztályok) és végül egyetemek (bölcészkar, ennek végeztével jogi, teológiai vagy orvosi egyetem)
- Kötelezik a tantervben a földrajz, történelem, fizika, erkölcsstan és állampolgári ismeretek oktatását.
- Rendszereiben megjelentek a kirándulások, játék és testnevelés gyakorlása is.

A Ratio Education negatívumai:

- Az oktatás német nyelven történt
- Az iskolarendszer csak a nemesi családok gyerekeit vették figyelembe, a polgári réteg iskoláiról nem gondoskodik.
- Intézmények túlszűfoltak voltak
- Nem biztosította az állam a feltátelek sem tankönyvet, sem újságot nem állított elő az intézményeknek.
- Az állam csak az ellenőrzés terhére vette magára a finanszírozást nem. A városi és falusi iskolákat a község az egyetemeket alapítványok tartották fent.

Ezeket a hibákat később II. József uralkodása idején megreformálták 1790-ben. Elődjével ellentétben ez a szabálykönyv a bécsi udvar és a magyar nemesség kompromisszumával valósult meg. A leírtak itt valóban mégis valósult és a magyar nyelv is helyet kapott az oktatásban és ingyenes lett az oktatás. Bevezették a tankötelezettséget 6-12-év között (Jóború, et al, 1974: 306-310).

A 48-as forradalom után a Monarchia a központosító abszolútizmus politikáját képviselte, aminek Magyarország csak, mint részegysége jöhetett szóba. Ez által az ország eddigi autonómiáját felszámolták és a közigazgatást is német nyelvűre cserélték. A megszorítások ellenére erősen szorgalmazták a magyar polgárosodást. Ez az ellentmondásosság az oktatásban is megmutatkozott. 1849-ben kiadott törvényrendelet kimondta, hogy az oktató és nevelő munka főfelügyelete az állam kezében van és ez a császádon belüli nevelésre is

vonatkozott. Hiszen a tanköteles gyerekeket iskolán kívül találták csendörök vitték maguk az iskolába és a szülők bírságot kaptak ezért.

### *Óvodák*

A népiskoláztatással párhuzamosan Eötvös József az óvodaüggyel kapcsolatban is fejlődési reformokat nyújtott be az országgyűlésre 1870-ben. Ez által a kisdédóvó intézményeket is az oktatási rendszer részévé tették. Az intézményben a 3-6 éves gyerekek ápolása a szülei távolléte alatt emellett testi, értelmi, szellemi és erkölcsi fejlődését elősegíteni. A törvényben az itt dolgozó pedagógus képzéséről is szólt. A gimnázium elvégzése után lehetett jelentkezni a két éves óvónőképző intézetbe.

### *Elemi iskolák*

1855-évi rendelet alapján két típusa volt az elemi oktatásnak: Főelemi (négy osztályos és alelemi (három osztályos). A főelemi a városi az alelemi a falusi iskolát foglalta magába, ahol sokszor több mint száz gyerekre egy tanár jutott. Ezek a későbbi rendeletek alapján négy osztályosok lettek. Ezekben az években ugrásszerűen emelkedett az intézmények száma 9000-ról 12 437-re pontosan. Azonban minőségileg Európa fejlődő országaihoz képest jócskán le voltak maradva, mivel az állam kiadásainak 1,9%-át fordította csak az oktatásra.

Az osztrák kormány nagy figyelmet fordított a magyar lakosság elnemetesedésére. Minden nemzeti szellemű könyvet kitiltatott, inkább osztrák tankönyvek magyar fordítmányait biztosítottak. A német nyelv tanítása pedig kötelező volt (Pukánszky, Németh, 1996: 409-411).

### *Középfokú oktatás*

1868-ra a népiskolákat felváltotta a polgári iskola, ami után az elemi elvégzése követően lehetett jelentkezni, ez plusz négy évet jelentett és alacsony tisztviselői munkakör betöltésére voltak elégségesek. A városi kispolgárság lehetőségeit kielégítették.

A középfokú oktatásban nagy fejlődés jelentkezett. Ferdinánd császár 1849 szeptemberében jóváhagyta a közoktatásügyi miniszter Leo Thun-Huhenstein gróf előterjesztését, melynek címe Entwurf der Organisation der Gymnasien.

A program fő jellemvonásai, hogy a korábbi gimnázium és bölcséleti osztályokat egyesítette és nyolcosztályos gimnázium lépett a helyébe. Emellett pedig létrehozták a reáliskolákat, egy másik középiskola típust. A gimnáziumok ezentúl nyilvánosak, vagyis állami finanszírozásúak és magánok lehetnek. Az intézmény befejezésekor érettségi bizonyítványt kaphatnak a diákok. A középiskolai intézményekben csak szaktanári

végzettséggel taníthatnak. A program szerint a gimnáziumok működési nyelve olyan, mint amire az ott élő közösség igényt tart.

### *Felsőoktatás*

A polgárosodással párhuzamosan egyre nagyobb igény volt a szakképzet emberekre, ezáltal a felsőfokú oktatás is nagy fejlődésen ment végig. Az egyetemre való felvételizés előfeltétele a nyolcosztályos gimnázium elvégzése volt. Pesti egyetem volt a feltörési lehetőség a fiataloknak. Négy karból tevődött össze: katolikus hittudományi, jogi, állami tudományi és orvosi. A tanulmányi idő három évre emelkedett.

Későbbiekben nyílt a Kolozsvári, 1872-ben, majd 1914-ben Pozsonyban és Debrecenben. A magyar középiskolai tanárképzés fejlődése nehézségek árán fejlődött csak. A bécsi tanügyi kormányzat pedig külön bizottságot hozott létre, akik a középiskolai tanárok képesítését vizsgálta felül. Ez az ellenőrző bizottság előtt kellett vizsgáznuk az 50-es években a tanárjelölteknek.

Ugyan akkor az sem könnyítette a helyzetet, hogy a bécsi kormány a magyar középiskolákat idegen tanárokkal igyekezte megtölteni (Pukánszky, Németh, 1996: 4012-429).

## **2.2.Oktatás a Csehszlovák köztársaság idején Beregszászban**

Az 1920. február 29-én elfogadott új Csehszlovák alkotmány 18 és az ahhoz tartozó nyelvtörvény, valamint a 20-as évek más csehszlovák kormányrendeletei szigorúan szabályozták a kisebbségi nyelvek használatát, beleértve a magyart, amit hivatalosan csak ott engedélyeztek, ahol a magyarok száma meghaladta a 20%-os küszöböt. Ezek az intézkedések súlyosan érintették a magyar közösséget, kezdetektől fogva kisebbségellenes rendelkezésekkel találkozhattak, és a magyar kisebbség nyelvi és kulturális jogait jelentősen korlátozták (Dupka, 2017:16).

Az 1918-ban megalakult új állam, a Csehszlovák Köztársaság, ideig-óráig megtartotta az előző iskolai rendszert: a cseh területeken az osztrák, míg Szlovákiában és Kárpátalján a magyar oktatási törvények és rendeletek maradtak érvényben. Kárpátalján az oktatásügyi hatóság legfelsőbb helyi szervezete 1922-től az Ungvári Referátos volt, amely az Iskola- és Kultúr ügyi Minisztériumhoz tartozott.

A 1919. augusztus 26-án kiadott 495/1919. számú kormányrendelet kötelezte a tanárokat hivatali eskü letételére. Az 1920. február 12-én elfogadott 103/1920. számú törvény enyhített a szövegen, és aki megőrizte állását, azt kötelezte szolgálati fogadalom

letételére. Az 1922. július 13-án elfogadott 226/1922. számú kis iskolatörvény meghatározta a nyolc éves általános iskolai tanulmányok kötelezettségét, kiterjesztette a korábbi hat osztályos elemi iskolák tananyagát nyolc osztályosra a korábbi magyar területeken, valamint előírta, hogy a nemzeti kisebbségek iskoláiban kötelezővé válik a csehszlovák nyelv oktatása. Az 1923. június 8-án elfogadott 137/1923. számú törvény előírta az államnyelv kötelező tanítását minden oktatási intézményben.

1928-ban törvényi úton megtiltották a 1928. október 1. után Magyarországon szerzett diplomák elismertetését. Ennek következtében egyre kevesebben mentek tanulni Magyarországra, illetve kevesen tértek vissza a megszerzett diplomájukkal (Fedinec, 2010: 124).

Az új csehszlovák alkotmány részét képező nyelvtörvény a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználati jogára vonatkozóan szabályozta a 20 százalékos arányt. Az 1918. december 31. előtt szerzett magyar tanítói oklevelek nosztrifikálásáról, valamint a "városok, községek, települések és utcák elnevezéséről" szóló törvények hatályba lépése után több, magyarlakta településnek megváltoztatták az elnevezését, és a magyar királyi hivatalokat átformálták csehszlovák állami hivatalokká. A középületeken, környező emlékműveken és templomokban megjelenő magyar jellegzetességeket eltávolították, felirataikat bemázolták vagy befalaztatták. Ezen túl az országba való behozatalát megtiltották az 1918. október 28. után Magyarországon megjelent nyomdatermékeknek. Az elmozdított magyar tisztviselők Magyarországra költöztek, és közel 40 ezer kárpátaljai közülük. A magyar falvak elszlávosítását és a magyarság asszimilációját tervszerűen indították meg. Rendeletben megtiltották a magyar nemzeti ünnepek megünneplését, sőt még a templomokban is betiltották a magyar Himnusz éneklését, ami szigorú büntetéseket vont maga után. Emellett megkezdték a magyar falvak elszlávosítását, a magyarság beolvadását. 1924 decemberében a munkácsi vár rekonstrukciója közben a turul szoborcsoportot eltávolították. Ezt követően korlátozták a magyar nemzeti ünnepek megünneplését, különösen Szent István napját. Beregszász rangját lefokozták, és 1934-ben több intézményét megszüntették vagy átszállították, beleértve a magyar gimnáziumot és polgári iskolát, valamint a tanárok állását is felbontották az állami szolgálatból (Dupka, 2017:17-19)

### *Polgári iskolák*

Csehszlovákiában a polgári iskolák fontos szerepet játszottak a társadalom oktatásában. Ezek az iskolák az általános műveltség széles körű terjesztését segítették elő, amely hozzájárult az iparosodás és a kereskedelmi élet fejlődéséhez. Ezen iskolák fontos

szerepet játszottak az emberek társadalmi és politikai életében, akiket jó műveltséggel és felelősségtudattal láttak el. A polgári iskolákban nem volt tandíj, így széles rétegeknek biztosították az oktatást. A magyarság helyzete azonban eltért ettől a pozitív képtől. A csehszlovák kormányzat nem támogatta a magyar polgári iskolák létesítését, és inkább szlovák iskolákat helyezett el a magyar vidékeken, akadályozva ezzel a magyar közösség oktatási lehetőségeit.

Az 1938-as adatok alapján, Kárpátalján 44 polgári iskola működött, melyből 20 volt cseh tannyelvű. A kormány ezen intézményeket alkalmazta a kárpátaljai ruszinok tömeges cseh nyelvre való átszoktatására. Ezer ruszin lakosra tíz polgári iskolás jutott, ami szemben állt azzal a helyzettel, hogy ugyanennyi cseh lakosra jutott százkilencvenkilenc iskolás. Kárpátalján 1938-ban 24 ruszin (ukrán) tannyelvű polgári iskola volt jelen, miközben mindössze egyetlen magyar polgári iskola működött. Beregszászon működött az egyetlen állami polgári iskola, ami a birodalomváltás idején teljesen magyar tannyelvű volt. Azonban az 1930/1931-es tanévvel párhuzamosan már magyar és ruszin osztályokat is kínált. Egy hasonló rendszer működött Munkácson, ahol a kárpátaljai fiatalok már az 1920/1921-es tanévtől – csakúgy, mint az ungvári állami polgári iskolában - párhuzamos magyar és ruszin osztályokban tanultak.

Az 1933-as Kárpátaljai statisztikák elemzése szerint a polgári iskolákban tanuló 1520 magyar nemzetiségű diák közül mindössze 720 tanult 23 osztályban. Ők osztoztak az 212 zsidó nemzetiségű diákkal. A 820 diák a ruszin és csehszlovák polgári iskolákban tanult a területen (Gabóda,2003:29). Az az egyházak minden erejüket bevetették az iskolák védelmében, azonban az általános gazdasági nehézségek miatt nem tudták előteremteni a szükséges pénzügyi forrásokat. A tanfelügyelők rendszeresen keresgéltek okokat a felekezeti iskolák bezárására, főként, ha azok magyar tannyelvűek voltak. Az iskolabezárások okai között szerepeltek a rossz elhelyezés, a túlzott zsúfoltság, a kis tanulólétszám, vagy az iskolafenntartók földreformja, valamint a tanítóhiány és a csehszlovák iskolákért folytatott agitáció. A csehszlovák kormány mindent megtett a magyar iskolák kiszorításáért és azok működésének ellehetetlenítésért (Molnár, 2009:53-54). Az új csehszlovák állami vezetés kezdetektől fogva a magyar iskolahálózat tudatos visszaszorítását és párhuzamosan a "csehszlovák" iskolák gyors terjesztését tartotta elsőrendű feladatának.

### *Középiskolák*

A csehszlovákiai magyar ellenzéki politika állandó vitákat folytatott a magyar középiskolai viszonyokról. A magyarság volt az, amely leginkább sürgősen követelte

ennek az akadálynak a megoldását. Ungváron nem volt egyetlen magyar középiskola sem. Léva és Rozsnyó folyamatosan könyörögtek egy magyar középiskoláért, de csak 1938 őszén kaptak valamilyen pozitív ígéretet. A csehszlovák hatóságok már nem tudták orvosolni ezt a problémát, és a magyar gimnázium felállítása csak a visszacsatolás időszakában történt.

A nyolc gimnázium – beleértve a beregszászi iskolát – hatalmas területről kellett volna felvennie a diákokat, de a nagy érdeklődés ellenére képtelen volt, mert nem voltak meg a megfelelő kapacitásai a felvételre. A magyar gimnáziumok épülete és költségvetése szűkös volt, és nem kapott engedélyt fejlesztésre. Jellemző, hogy míg Csehországban 46 000, addig Kárpátalján 86 000 lakosra jutott egy középiskola.

A magyar középiskolai viszonyok miatt sok szülő felmentve érezte magát a nemzeti kötelesség alól, és nem támogatta a magyar iskolát. Kárpátalján 1931-ben az 741 magyar nemzetiségű középiskolás diákból mindössze 373 járt magyar tannyelvű iskolába, míg a 368-an más tannyelvű intézményben tanultak (Gabóda, 2003: 33).

20-30-as években a középiskolai oktatás életében pozitív változás következett. A középiskolákat a tanítói szemináriumok, gimnáziumok, technikai szakiskolákra lehetett osztani, melyekben magyar, cseh és zsidó osztályokból lehetett választani. Kárpátalja csendes –csehesítését onnan lehetet észrevenni, hogy feltűnően kevesebb nemzeti iskola működött, mint cseh. 450 ezer ukrán lakosra volt négy gimnázium, míg 35-40ezer cseh lakosra pedig kilenc. Azonban azt is meg kell említenünk, hogy voltak ennek pozitív vonásai is. Mivel számos új iskola épült, így a szegény családból származó gyerekeknek is volt esélyük a oktatásra. A tanító képző szemináriumoknak köszönhetően több tantárgyra szakosodott, illetve elemi tanító került a praxszisba. A legfőbb ilyen képzések Munkácson, Ungváron és Huszton voltak (Fedinec,2010:109).

A középiskolás diákok létszáma fokozatosan növekedett, különösen a vidéki népességnek köszönhetően. A vidéki emberek számára nem is fordult elő, hogy más iskolába íratják gyermeküket, mint a magyar középiskolába. Beregszászon, az 1931/1932-es tanévben, ahol párhuzamos magyar tannyelvű osztályok működtek, 12 osztályban 17 tanár vezetésével 461 magyar nemzetiségű diák tanult, míg a ruszin tagozaton 8 osztályban 17 tanár oktatott 160 diákot. A nyolc tanintézet összesen 3831 diákot számlált az 1934/1935-ös tanévben, míg Beregszászon 567 tanulót regisztráltak. 1938-ban Kárpátalján kilenc gimnázium működött, ebből 5 cseh tannyelvű, 4 rutén és 1 magyar-rutén volt (Beregszászon). A statisztikai adatok a csehszlovák kormányelnemzetietlenítő politikáját mutatják: 450 000 rutén (ukrán) lakosra 4 gimnázium jutott, 34 000 cseh lakosra pedig 5,

míg a több mint 100 000 magyar lakosra mindössze 1 gimnázium volt. A kisebbségi iskolai ügy Kárpátalján a Csehszlovák Köztársaság idején elég bonyolult volt (Gabóda, 2003: 34).

1937-ig a magyar nemzetiségű középiskolai tanárok nem rendelkeztek saját, külön nemzetiségi egyesülettel. Ebben az évben ugyancsak létrejött a Szlovákiai Magyar Tanáregyesület, amelyben szintén részt vettek kárpátaljai tagok is. Az államfordulat utáni évek elején a magyar nemzetiségű egyetemi hallgatók nagy része Brünnben, Magyarországon vagy Prágában meghagyott német egyetemeken folytatta vagy kezdte meg tanulmányait. Az ún. nosztrifikációs tilalom után vált csak általánossá a csehszlovákiai egyetemek látogatása a magyar fiatalok körében. Az érdekvédelmi szervezetük, a Magyar Akadémikusok Keresztény Köre (MAKK) Prágában, 1925 májusában alakult, célul tűzte ki a magyar egyetemi hallgatóság megszervezését az egész köztársaság területén. Az úgynevezett vakációs programú vidéki MAKK-ok is megjelentek a húszas évek végén, különböző szlovákiai és kárpátaljai városokban, ahol az egyetemi hallgatók Ungváron és Beregszászban is regrutálódtak. A Csehszlovákiai Magyar Akadémikusok Szövetségét (CSMASZ) a Léván, 1926 szeptemberében tartott kongresszus hozta létre az egyetemi hallgatók tömörüléséből, amely a MAKK-ok és a brünni egyetemen működő diákegyesület, a Corvinia tagja volt. Az 1926 és 1932 között működő Sarló mozgalom egy haladó fiatalok csoportosulása volt, amely a regösjárásból indult ki, és hosszú ideig fennálló ellentétben állt a CSMASZ-al főként ideológiai okok miatt. A sarlósok részt vettek az országos magyar könyvtár könyvgyűjtési akciójában, és az így kapott mesekönyveket olyan magyar iskolákba juttatták el, ahol nem volt ifjúsági könyvtár. Ezen keresztül három ifjúsági könyvtár alapoztak meg Kárpátalján (Botlik, 1991:29).

### *Felsőoktatás*

20-30-as években, aki a felsőoktatásban akart rész venni Kárpátaljaiként annak Prága, Kassa, Budapest, Bécs, Róma, Brno, Berlin intézményei közül kellett választaniuk. Itt általában gimnáziumi tanárnak, orvosnak lehetett tanulni vagy egyes tudomány elsajátítását tűzhatték ki célul.

Az Ungvári egyetem volt az egyetlen intézmény, amely papjelölteket oktatott. A szakon évente 40-50-en diák vett részt. Ők később aktív közéleti és politikai titlust töltöttek be. A szeminárium életében fontos szerepet töltött be a később vértanúhalált halt Sztojka Sándor és Romzsa Tódor, görög katolikus püspökök. A Kárpátalja az első és második világháború közötti időszakában fontosnak bizonyult az ottani egyházak sokféle felekezetének társadalmi-politikai és kulturális életre gyakorolt hatása. Bár néhány kutató



talán túlzottnak tartja ezt az állítást, az egyházaknak tényleges szerepe volt a nemzeti és etnikai identitásban, ebben az időszakban. A legkiemelkedőbb befolyással a görög katolikus egyház rendelkezett, melynek 1944-ben 257 egyházközsége, hat kolostora volt a régióban.

A görög katolikus egyház prominens személyiségei hangsúlyozták, hogy a kárpátaljai ruszinok különálló szláv népcsoportot alkotnak, melynek kultúrája szorosan kapcsolódik a görög katolikus valláshoz, mint nemzeti egyházukhoz. Azonban a görög katolikus közösségekben is voltak, akik az ukrán nép részeként tekintették a ruszinokat. Az összes felekezet képviselői jelentős kulturális és oktatási tevékenységet folytattak a vidéken, különösen a Prosvita, a Skolnaja Pomoscs (Iskolasegély), a Duchnovics és más társaságok által. Az általános- és középiskolai oktatás fejlődése összességében hozzájárult az értelmiségiek számának növekedéséhez a régióban. (Fedinec, 2010, 109).

Beregszászon (1883–1919 között és 1921-től), Huszton (1912-től, kivéve az 1938/1939-es tanévet), Munkácson (1926-tól), Nagyszőlősnél (1933-tól), Szolyván (1921-től), Técsőn (1920-tól), valamint Ungváron (1933-tól) iparos- és kereskedőtanonc iskolák működtek. Ezek az intézmények fém-, fa-, mű- és villamosipari, ruházati, borbély, asztalos, cipész és élelmiszer-ipari szakembereket képeztek. Ungváron a nőipariskolában (1939-től) fehérneművarrást és felsőruhavarrást tanítottak. Iparostanonc iskolák működtek Csapon (1929-től), Nagybereznán (1920-tól), Perecsenyben (1925-től), Rahón és Tiszaújlakon (1893-tól, az első világháború idején szünetelt a tanítás); kereskedelmi tanonciskola Munkácson (1925-től), míg kereskedelmi szaktanfolyamokat tartottak Munkácson (1940-től) és Nagyszőlősön (1921–1942 között). Állami felsőkereskedelmi tanintézetek, azaz kereskedelmi akadémiák működtek Munkácson (1918-tól) és Ungváron (1939-től). A magyar nyelvű oktatás egy beregszászi szakiskolában és a munkácsi kereskedelmi akadémia magyar tagozatán folyt (Fedinec, 2010: 127).

### **2.3. Oktatás a Szovjetunió idején, Kárpátalján**

A 20. század negyvenes éveinek közepén olyan eseménysorozatok zajlottak le, amelyek meghatározták Kárpátalja sorsát számtalan évtizeddel előre. Ebben az időszakban nem csak, hogy véget ért a második világháború, hanem Kárpátalját Szovjet Ukrajnához is csatolták, így a régió Szovjetunió részévé vált. Az 1950-es évek végén a Szovjetunió világosan elmaradt a vezető hatalmaktól, ahol intenzív tudományos-technikai előrelépés

történt. Az országban kiemelt támogatást élveztek a természettudományi, társadalomtudományi és műszaki kutatások. Rengeteg tudományos kutatóintézet nyílt meg, a tudományos, tudományos népszerűsítő és oktatási folyóiratok száma is jelentősen növekedett.

Eközben az oktatás is lendületes fejlődésen ment keresztül. 1959-től a Szovjetunióban kötelezővé vált a nyolc évfolyamos általános iskola elvégzése, majd 1977-ben a diploma megszerzése is kötelező lett. A technikai iskolák előtérbe helyezése és a szigorú egységesítés miatt a diákok tudásszintje csökkent, ami visszafogta a társadalmi mobilitást és a kommunikációs készségeket. A kommunista "vasfüggöny" súlyosan érintette a feltörekvő generációkat és a szovjet értelmiség versenyképességét. 1946-ban a Szovjet Kárpátalján felszámolták a korábbi iskolatípusokat, beleértve a népiskolát, polgári iskolát, gimnáziumot, valamint tanítói és papi szemináriumokat. Az egész Európában elfogadott modellt a szovjet alapiskolák (hétosztályos iskolák) és középiskolák rendszere váltotta fel. A második világháború után Szovjet-Ukrajnából 2,7 ezer ukrán és orosz nyelvű tanárt küldtek Kárpátaljára, akik egy ideig dominálták a kárpátaljai oktatói közösséget. Például, az Ilosvai járási Priborzsavszki Hétosztályos Iskolában a tizennégy tanár közül tízen érkeztek a Szovjet-területekről. Csak a 1970-es évekre haladta meg a helyi származású tanárok száma a betelepítetteket. A kárpátaljai oktatók többsége az Ungvári Állami Egyetemen, valamint nyugat-ukrajnai egyetemeken és főiskolákon szerzett diplomát. A háború utáni időszakban a legfőbb cél az írástudatlanság felszámolása volt, ami mintegy hatvanötezer személyt, az felnőtt lakosság 15 százalékát érintette.

Legalább huszonötezeren közülük cigány származásúak voltak, akiknek oktatása állandó kihívást jelentett. Az 1947/1948-as tanévben mintegy ötezer oktató és diák foglalkozott az írástudatlanokkal. 380 iskolában 785 csoportban tanítottak harmincezer felnőttet, akik ingyenesen kaptak több mint harmincezer tankönyvet. Az első és második osztály tananyagát, az olvasást, írást és számolást tanították meg. Az általános képességek elsajátítását megcélzó nagyszabású kampány körülbelül tíz évig tartott, és a 1950-es évek közepéig mintegy hatvanezer felnőttet érintett.

Ugyanakkor a kárpátaljai oktatási terv, hasonlóan a Szovjetunió más részeihez, asszimilációs eszközként és ideológiai befolyásolásként működött. A tantárgyak között központi helyet foglalt el a Szovjetunió története, mely heti három-négy órában oktatták a harmadik és tizedik osztályig. Ugyancsak intenzív tanítást kapott az orosz nyelv és irodalom: heti három-öt órában (Fedinec, 2010: 299).

## *Óvoda*

Az 1989/90-es tanévben a városi óvodákban, beleértve Beregszászt, még nem zajlottak magyar nyelvű foglalkozások. A magyar gyerekek ebben az időszakban nem vehették részt népdalok, gyermekdalok és gyermekjátékok megismerésében. A KMKSZ helyi alapszervezeteinek nyomására a csapi, munkácsi, beregszászi, nagyszőlősi és técsői városi óvodák kialakítottak magyar csoportokat, ahol a gyerekeket az általános iskolára magyar nyelven készítették fel. Különösen a városokban, mint például Ungvár és Munkács, volt aggasztó a helyzet ezen a téren. Az Ungváron található magyar óvodai csoport csak 1989 elején kezdte meg működését. Hasonlóképpen nehéz volt a helyzet például a munkácsi járásban található Rákoson is, ahol vegyes lakosságú nagyközségként szintén problémát jelentett a magyar óvodák hiánya. Ez a hiány a legutóbbi időkig komolyan hozzájárult a magyar iskolák létszámcsökkenéséhez. Az anyanyelvi oktatási rendszerben bekövetkezett változásoknak 1990-től kezdve gyökeres volt a hatása, elsősorban a KMKSZ oktatási bizottságának létrejöttének köszönhetően (melynek elnöke Orosz Ildikó). A bizottság irányítása alatt vállalták a védnökséget a kárpátaljai magyar tanügy felett. Az oktatási programokat alakították ki, szervezték az óvónők és tanárok területi továbbképzését, valamint együttműködtek az anyaországi oktatási intézményekkel.

Az elkészített segédkönyv az egységes szovjet óvodák számára kialakított tanterv alapján jött létre. Sajnálatos módon, a kiadványban hiányzik a magyar anyag, így nem járul hozzá a gyerekek magyarságtudatának formálásához. A valódi előrelépést csak egy magyar óvodai munkaközösség megszervezése hozhatná el, mely figyelembe véve a magyar sajátosságokat, elkészítené az óvodai nevelőmunka magyar nyelvű kézikönyvét. Ez a kézikönyv magában foglalná, de nem kizárólagosan - az orosz és ukrán anyagon túl - a magyar nyelvű, a magyar irodalmi és a magyar zenei nevelés programját (Botlik, 1991:80).

## *Elemi és általános iskolák*

Az 1946/1947-es tanévben Kárpátalján 558 elemi iskola működött, melyek közül 182 ekkor kezdte meg tevékenységét. Közel ötvenezer gyermeket iratkoztattak be, akik közül sokan, különösen a hegyvidéki körzetekben, korábban nem juthattak oktatáshoz az iskolák és pedagógusok hiányában. Ugyanebben az időszakban az 179 hétosztályos iskolába - melyek többsége ebben az évben nyitotta meg kapuit - ötvenhatezer diák járt. A 17 középiskolában több mint nyolcezer diák tanult. Az 1960-as évek elején az összes 331 általános és középiskolából 169-ben, azaz az intézmények felében egységes oktatási rendszer kezdett működni. Ez országos szinten is kiemelkedő eredménynek számított a vidéki területek között. Körülbelül három évtizedbe telt, hogy az 1980-as évek végére

Kárpátalja iskoláinak 97 százalékában egységes oktatás indítható. Évente a központi költségvetés jelentős forrásokat, több mint négymillió rubelt, fordított az iskolák építésére (Fedinec, 2010: 301).

Az 1960/1961-es tanévben az 1958-as iskolatörvény értelmében a hétosztályos iskolák helyét átvette a nyolcosztályos iskolarendszer. A középiskolai osztályok 1966-ig továbbra is három részre voltak osztva, majd később két részre csökkentek. 1974-től kezdve a nemzetiségi iskolákban a tanulók hat éves kortól kezdhették meg tanulmányaikat egy előkészítő (vagy köznyelvben "nullás") osztályban, ahol az anyanyelvükön sajátíthatták el az írás és az olvasás alapjait. Az első osztály első félévében már az orosz ábécét tanulták meg. 1989-től minden gyermek hat éves kortól járt iskolába, így megszűnt a nemzetiségi iskolákban az előkészítő osztály, és helyette az elemi négy, az általános öt és a középiskolai két osztály (tizenegy osztályos iskola) vált megszokottá (Fedinec, 2010:305).

Az 1945/46-os tanévben induló mintegy 80 magyar elemi iskolából többségüket általános vagy középiskolává fejlesztették. Az elmúlt évek során néhány magyar elemi iskolát egyesítettek a közeli falvak nyolcosztályos iskoláival. Ennek következtében lényegesen csökkent az összevont osztályok száma, bár ezek még mindig jelen vannak.

Az iskolai körzetesítés azonban nem mindenhol bizonyult előnyösnek. A hatéves gyerekeket néhol korán reggel, az időjárás viszontagságai közepette, akár 5-10 kilométerre kell elvinni az iskolába. Ennek eredményeként sok szülő inkább a kényelmi megfontolások alapján választja az egyéb ukrán vagy orosz iskolát gyermekének.

Egyes településeken a Brezsnjev-korszakban túlzottan aktivista, nacionalista ukrán csoportok - állítólag a szülők kérésére hivatkozva - megszüntették a falu egyetlen anyanyelvi iskoláját. Például a szőlősi járásban, Karácsfálván, Gödényházán, Fancsikán, az ungvári Császlócon, Korláthelmeceken és másutt zárták be az egyetlen magyar elemi iskolát. Napjainkban egyre nő az igény arra, hogy a szórványokban élő magyarok vagy elmagyarosodott németek által lakott területeken - mint például Rahón, Kőrösmezőn, Tercbesfchérpatakon, Gyertyánligeten, Szolyván stb. - bevezessék a magyar nyelv fakultatív oktatását. Azonban ezeken a helyeken az iskolák újra megnyitásához szükséges kizárólag a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség követelése (Botlik, 1991,81)

Az 1970-es magyar nyelvi tanterv az elemi iskolai osztályokra vonatkozóan három fő követelményt határoz meg: "tudatos olvasás", helyesírás és "szabatos beszéd" elsajátítása. A tanterv szerint az 1. osztálynak az írás-olvasás tanítását foglalja magában, a 2. osztályban az olvasás és beszédképesség fejlesztése, míg a 3. osztályban az alapvető

nyelvtani ismeretek elsajátíttatását és a helyesírási készségek kialakítását határozza meg (hang, betű, szó, mondat). Az olvasmányok témái között szerepelnek az októbrista és a pionír, a család, az évszakok, a haza (a Szovjetunió), a szovjet hadsereg és a szovjet ünnepek. A diákok megismerkedhetnek orosz, ukrán és részben magyar szerzők (pl. Petőfi Sándor, Arany János, Mikszáth Kálmán, Gárdonyi Géza, Móra Ferenc) műveivel.

A 1986-os tantervben (1–4. osztály) már másfajta követelményeket fogalmaz meg: a "megértés" és "felfogás" az elolvasottaknál, a gondolatok kifejezése szóban és írásban, "logikus" és "képi" gondolkodás. Új kifejezések kerültek be, mint például a didaktikai játék és a dramatizálás. A nyelvi részben hangsúlyt kap az élőbeszéd és az írott nyelv, valamint a szófajok és az egész mondat szerkezete. Az olvasmányok között a gyermekirodalommal való ismerkedésre helyezik a hangsúlyt, emellett megjelenik a házi olvasmányok listáján két kárpátaljai szerző, Szalai Borbála és Balla László neve. Mindkét tanterv körkörös felépítésű.

Az általános iskolai tantervek (4–8. osztály; 1989-től: 5–9. osztály) lineárisak. Az 1970-es terve részletesen foglalkozik a hangtan, jelentéstan, szóalkotás, szótan területeivel (4–5. osztály), majd a mondattan területével (7–8. osztály). Az előírt feladatok között szerepel az ismeretek differenciálása, gyakorlati alkalmazása, nyelvművelés, "aktív gondolkodásra" nevelés, valamint a magyar és az orosz nyelv összehasonlítása (Fedinec, 2010: 310).

A magyar tannyelvű iskolák száma és tanulólétszáma, 1945–1954-ben

	<i>1945/1946</i>	<i>1949/1950</i>	<i>1953/1954</i>
Elemi	82	53	35
Általános	16	48	59
Középiskola	–	–	4
Iskola összesen	98	100	98
<i>Tanuló összesen</i>	<i>11.808</i>	<i>17.336</i>	<i>16.437</i>

Forrás: (Fedinec-Vehes, 2010:306)

Azoknak, akik a magyar nyelvű iskolákba jártak, a fent szemléltetett táblázaton láthatjuk, hogy 1945-ben közel 12 ezer diák kezdte meg tanulmányait ezen a nyelven.

Ezzel összehasonlítva szembeűnő, hogy 1948-ban jelentős növekedés tapasztalható a diákok számában, majd 1953-ban egy csökkenés figyelhető meg, ami egybeesett az első magyar középiskolák megnyitásával.

Ezután megnőtt az iskolák száma, ahol több nyelvet használnak, és a szűlők körében egyre általánosabbá vált az a meggyőződés, hogy a gyermek jövőjének érdekében előnyösebb orosz vagy ukrán nyelvű iskolába íratni őket

Az 1966/1967-es tanév 21,8 ezer fős magyar nyelvű iskolai létszáma az 1988/1989-es tanévben 17,1 ezer főre csökkent. Beregszászi járásban 28,6%-kal, Nagyszőlősi járásban 20,9%-kal, Ungvári járásban 8,4%-kal, Huszti járásban 29,7%-kal, Técsőn 45%-kal, és Ungváron 43,8%-kal csökkent a magyar tannyelvű iskolák tanulóinak száma. Ugyanakkor Beregszászban, ahol a magyar nemzetiségűek vannak többségben, az orosz tannyelvű iskolák tanulóinak 60,8%-a, az ukrán tannyelvű iskolák tanulóinak 35%-a volt, míg Beregszászban az orosz tannyelvű iskolák tanulóinak 38%-a és az ukrán tannyelvű iskolák tanulóinak 25%-a tartozott a magyar nemzetiséghez (Fedinec, 2010: 306-307).

A tanulók megosztása különböző tannyelvű iskolák körében %-os arányban

Tanév	Ukrán	Magyar	Orosz
	tannyelvű osztályba jár		
1981/1982	81,2	8,6	7,6
1984/1985	80,6	9,2	7,2
1985/1986	80,8	9,0	7,4
1986/1987	80,0	7,6	9,0
1988/1989	80,9	8,4	8,3
1989/1990	81,0	8,5	8,1
1990/1991	81,4	8,6	7,7
Magyar nemzetiségű első osztályos tanulók az 1988/1989. tanévben	8,7	67,5	23,8

Az egyes etnikumok aránya a megye lakosságán belül az 1989. évi népszámlálás adatai szerint	78,4	12,5	4,0
--	------	------	-----

Forrás: (Fedinec; 2010: 307)

### *Középiskolák és szakiskolák*

A magyar középiskolák működésének engedélyezése csak Sztálin halála évében indult el. A helyi politikai körök és elszánt szülők közötti tárgyalások eredményeképp az első magyar tannyelvű középiskolák 1953/54-es tanévben kezdték meg tevékenységüket Nagydobronyban, Mezőkaszonyban, Mezőváriban és Nagyberegen. Különböző helyeken olyan kompromisszumos megoldások születtek, melyek főként orosz, néha ukrán nyelvű párhuzamos osztályokat szerveztek (Dupka,2017:151).

Az 1988-as Kárpáti Igaz Szó számait böngészve számos olvasó szorgalmazta, hogy Beregszászon létesüljön egy olyan szakközépiskola vagy szakiskola, ahol a tanítás magyar nyelven zajlik. Ezen igények alapján, például a Beregszászi 11. számú Városi Szakközépiskolából kikerült diákok könnyebben és hatékonyabban sajátíthatnák el a cukrász, szobafestő, kőműves és más szakmák tudnivalóit, ha magyar tannyelvű intézményben tanulnának.

A kívánságoknak eleget téve a kárpátaljai területi oktatási főosztály és a beregszászi 18. számú Ruhaiipari Szakközépiskola egy meghatározó lépést tett az 1989/90-es tanévre vonatkozó felvételi hirdetésében: „Az elkövetkező tanévben olyan csoportokat hozunk létre, ahol a tanítás magyar nyelven folyik, mind a nyolcosztályt, mind pedig a középiskolát végzett diákok számára.” (Kárpáti Igaz Szó, 1989. április 19.) Érdemes kiemelni, hogy már 1988. szeptember 1-jétől a Ruhaiipari Szakközépiskolában kísérleti jelleggel elindult egy 35 fős magyar csoport, ahol a közismereti tantárgyakat magyar nyelven oktatták. Más szakiskolákban és szakközépiskolákban is tervezik további magyar csoportok indítását. Friss információk szerint már megszületett a döntés a beregszászi egészségügyi és művészeti szakiskolában, valamint az ungvári művelődési szakiskolában is, ahol a magyar nyelvű tagozat megnyitására került sor (Botlik, 1991: 83).

1945-ben megnyitott felcseriskola a környék legkeresettebb iskolájaként működött a Beregszászi Egészségügyi Szakközépiskola. Magyar tagozat felcser tagozat is működött a

többi szak csak ukránul: ápolónő és szülésznő. 590 hallgató közül 162 magyar diákot számlált az iskola, a magyar tagozaton csak 92 vehetett részt (Beregszászi,2001:48).

A háború utáni években megalakult a Komszomol egyesület, ami a középiskoláig minden gyereket a szárnyai alá volt és oktatási segédként hivatkozott magára, azonban erős szocialista öntudat kiépítését kezdte meg az iskolások körében. Kijelentették, hogy a Komszomol egyesületek azért vannak, hogy segítséget az iskolai kollektíva munkáját, lelkiismeretesen, becsületesen dolgozzanak a diákok, emellett fő feladat volt, hogy a diákok megfelelő politikai felvilágosítást kapjanak. Ez a felvilágosítás a „pionir” elnevezéssel indul és rendszerváltásig meg is maradt. A fiatal gyerekek pionir formációhoz tartoztak az idősebb kiskamaszok pedig feljebb lépési motívumként a komszomolistákhoz tartoztak. A szombati tanulási napokon az utolsó órák, mindig politikai tematikában folytak, amit a komszomol tagok ismertettek, az osztályfőnöknek pedig felügyelni kellett az eseményeket. 1950-51-es évben 19 millió pionir tagot tartottak számon. A szervezet tagjainak tantárgyi és technikai köröket hoztak létre: elektrotechnika-, fizika-, kémia-, repülő-, hajómodellezés-, fotózás szakköröket. A fiatalabbaknak pedig „ügyes kezű” köröket. Hogy leginkább munkára kész és munkaszerető felnőtteket neveljenek a szervezeteknek saját veteményest és gyümölcsöst kellett gondozniuk. Kétségkívül a szovjet állam jelentős összegeket invertált az oktatásba és annak fejlesztésébe, a diákok oktatására, fejlesztése, nyaraltatására, munkára való nevelésre, a haza, a párt iránti feltétlen odaadásra (Szamborovszkyné, 2013:234-237).

### *Felső oktatás*

A pedagógusok szakmai felkészültsége folyamatosan növekedett. Kárpátalján az Ungvári Állami Egyetem és az Ungvári Tanítóképző Főiskola (1950–1954 között) biztosította a magasabb szintű oktatást a pedagógusok számára. 1946-ban kevesebb, mint négyezer pedagógus dolgozott a vidéken, de 1961-re ez a szám már elérte a 10,5 ezret, közülük 17 százalék rendelkezett felsőfokú végzettséggel.

Az 1980-as évek végére a tantestületek összlétszáma 14,7 ezer főre nőtt. Minden iskolavezetőnek és helyettesének rendelkeznie kellett felsőfokú végzettséggel és legalább tíz éves pedagógusi tapasztalattal. A bérezés szigorúan meghatározott rend szerint történt, az alkalmazottak végzettségük és munkaviszonyuk ideje alapján megállapított bérskálán szerepeltek. Az időszak alatt 47 kárpátaljai pedagógus kapta meg az "érdemes pedagógus" címet.

Az ungvári középfokú tanítóképző intézményét megszüntették, és ezek helyett tanítóképző főiskola jött létre. Ezen a főiskolán a 1953/54-es tanévben nyitották meg a



Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Karot, de a következő tanévtől kezdve a főiskolát felszámolták. Az alapítás körüli időszakban az egyetem neve többször változott: Kárpáti Ukrán Állami Egyetem, Kárpátontúli Állami Egyetem és a Ungvár székhelyű állami egyetem voltak az elnevezések. 1946. május 28-tól hivatalosan Ungvári Állami Egyetem lett a neve. 2000. október 19-én Ukrajna elnöke, Leonyid Kucsma rendeletben nemzeti intézménnyé nyilvánította, ekkor lett hivatalosan Ungvári Nemzeti Egyetem. Főhatósága az Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma volt. Az egyetem az 1980-as évek végére, bár korábban kis területű és kevés hallgatót fogadó volt, tekintélyes intézménnyé nőtte ki magát. A szovjet időszakban közel negyvenezer diák szerzett itt diplomát. A tizenegy kar és hatvankét tanszék nyolcezer diákot tanított egyszerre, a professzorok száma pedig elérte a harmincnnyolcat. Az egyetem kezdeti éveiben mindössze egy professzor tanított az intézményben (Fedinec, 2010:306-318).

Kárpátalján a magyar felsőfokú oktatás jelentős mérföldkőét 1963-ban érte el, amikor megalakult a magyar tagozat és az Ungvári Állami Egyetem Magyar Filológiai Tanszéke kezdte működését (1963–65 között csupán tagozatként). A tanszék hosszú ideig biztosította a magyar nyelvű felsőoktatást Kárpátalján, különféle magyar szakos tanárokat képezve a kárpátaljai magyar iskolák számára. Azonban itt is csak a szaktárgyak oktatása zajlott nemzeti nyelven, míg az általános tantárgyakat korábban főként orosz, ma pedig ukrán nyelven tanítják. A tanszék kezdetben évfolyamonként 20–20 hallgatóval működött. Az 1969/70-es tanévtől, amikor megkezdődött a levelező oktatás, a nappali tagozatos hallgatók száma évfolyamonként 10-re csökkent, ezt pedig 10–10 levelező hallgató egészítette ki. 1993-tól megszűnt a magyar szakos levelező képzés alacsony színvonal miatt, viszont a nappali tagozatos hallgatók száma évfolyamonként 15-re emelkedett, akikhez önköltséges alapon további diákok is csatlakozhatnak. Az aspirantúra 1968-ban indult a tanszéken, azonban 1968 óta alig néhány kutató védte meg disszertációját a Magyar Filológiai Tanszéken. 2000-tól az Ungvári Állami Egyetem saját doktori képzési jogokat szerzett, beleértve a magyar nyelvészetet és irodalmat is.

1963 óta közel 500 magyar nyelv és irodalom szakos tanár szerezte meg diplomáját a Magyar Filológiai Tanszéken. Az Ungvári Állami Egyetem más karain és szakjain az 1995/96-os tanévig csak a magyar szakon folyt (részben) magyar nyelvű oktatás. Ebben az évben a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség kezdeményezésére a matematikai, fizikai és biológiai karon magyar konzultációs csoportok indultak. Az Illyés Közalapítvány támogatásából (magyarországi forrásokból) a KMPSZ fedezte az anyanyelvi képzés többletköltségeit. Volodimir Szlivka, az Ungvári Állami Egyetem rektora kijelentette, hogy

az egyetem csak akkor hajlandó magyar csoportokat indítani, ha a KMPSZ biztosítja az ehhez szükséges pénzeszközöket (Beregszászi, 2001: 52).

1990-től új lehetőség tárul a magyar fiatalok továbbtanulási lehetőségei között. Lehetőség van külföldön továbbtanulni. Elsőként 11-en kezdték meg magyarországi tanulmányaikat egyetemen vagy főiskolán, azán 27-en, majd növekvő tendenciával folytatódik a ráta. 1995-96-os éven pedig már 350 kárpátaljai diák volt valamilyen magyarországi felsőoktatási intézmény diákja. Az ott szerzett diplomások már nem tértek vissza, ott kezdtek életet 1993-tól a létrehozta a HTMÖ-t a KMPSZ kezdeményezésével, hogy koordinálják a külföldön tanuló diákokat és érdekképviselőket teljesítsenek értük. Munkájuk nem csak az ösztön díjazása volt, hanem a hazai felsőoktatás feltérképezése, fejlesztési tervek készítése, (Beregszászi, 2001:53-64).

#### **2.4.Oktatás napjainkban Kárpátalján, azaz Ukrajnában**

Az ukrán oktatási rendszer struktúrája európai típusú. Ide tartozik az óvodai nevelés, az általános középiskolai oktatás, az iskolán kívüli oktatás, a technikumi oktatás, a főiskolai oktatás, a továbbképzés, az aspirantúra, a doktori képzés és az önképzés. Az ukrán állampolgárok jogosultak képesítést szerezni különböző oktatási formákban, mint például a rendszeres (nappali), esti, levelező oktatás vagy az externátus (egyéni tanterv). Az oktatás különböző szintjei közé tartozik az elemi iskolai oktatás, az általános középfokú alapoktatás, a teljes általános középfokú oktatás, a szakmai-műszaki (technikumi) oktatás, a felsőfokú alapoktatás és a teljes felsőfokú oktatás. Az Ukrajna Alkotmánya (53. cikkelye) kimondja, hogy az állam biztosítja az oktatás minden szintjének térítésmentességét (Fedinec, 2010: 472).

##### *Óvoda*

Az oktatás elsődleges lépcsőfoka az óvoda, melynek a beszoktatás, társadalomba való integrálás, alaptudás elsajátítása, társadalmi-, viselkedési normák elsajátítása a munkaköre. Ukrajnában kötelező az iskolakezdés előtt minimum 1 évet ódában tölteni a gyerekeknek. Az egyéves óvodai képzés jelentős, mivel lehetővé teszi a nevelőnek és az óvoda ápolónőjének, valamint a gyermekorvosnak, hogy figyelmükkel szűrjék ki azokat a gyermekeket, akik még nem éretek el az iskolai kezdés szintjét. Ezáltal a nem megfelelő iskolaérettségű gyermekek könnyedén részt vehetnek egy pótváltozó felkészítő programon, és így elkerülhetik a lelki nehézségeket, miközben csökken a tanulmányi nehézségekkel küzdő diákok száma az osztályokban. A legjobb az volna, ha minden gyermek a saját

nemzetiségű óvodába járna, ami a lakhelyéhez közel fekszik. Azonban ez nincs mindenhol így. Igény esetén ukrán intézményben nyithatnak magyar csoportokat azonban ez jelentős problémába szokott ütközni a gyakorlatban.

Jelenleg Kárpátalján a magyar óvodai csoportokban szintén az ukrán nevelési-  
oktatási program alapján működnek az óvónők. Az ukrán szabályozás már 1986-ban  
megjelent, azonban teljesen elavultnak volt tekintve. Ez a program korábban sem felelt  
meg a magyar óvodák igényeinek, mivel a játékok, mondókák, versek és mesék ajánlott  
tartalma nem merített a magyar népköltészet vagy hagyományok kincseiből, hanem idegen  
orosz vagy ukrán hagyományokon alapult. Az ukrán program kötelező foglalkozásokat ír  
elő, amelyek korábban az iskolai órákhoz hasonlóan zajlottak. Azonban az óvodások nem  
iskolások, és velük nem lehet, vagy éppenséggel nem szabad ugyanúgy tanulni, mint az  
iskolásokkal (Orosz, 1995: n.o.).

A vidéken az első hivatalosan is magyar óvodák 1989-ben nyitották meg kapuikat,  
eleinte szűkített magyar tanterv alapján működtek, és mellőzték a magyarságtudat  
formálását. Ezen a területen csak a rendszerváltás után észlelhető fokozatos javulás.  
Függetlenné vált Ukrajnában az 1991/92-es tanévben a megye 68 óvodájában 3489  
gyermek magyar nyelvű oktatásban részesült. Az 1994/95-ös tanévben már 90 óvodában  
folyt magyar nyelvű oktatás. Az ezredfordulóig összesen 87 magyar óvodát és 114 óvodai  
csoportot regisztráltak, ahol 2116 gyermek részesült oktatásban, ez a 2017-es adat szerint  
változatlan. Fejleménynek ítélandó, hogy az utóbbi két évtizedben a történelmi egyházak is  
aktívan részt vettek az óvodai gyermeknevelés támogatásában, különösen a  
szórványterületeken. A felekezeti adatai szerint 2008 előtt a katolikus egyház 7, a  
református egyház pedig 2 óvodát működtetett, és vállalta a fenntartási költségeket  
(Dupka,2017:221-222).

Az 2009–2010-es időszakban az iskoláskor előtti intézmények fokozatosan átálltak  
az "Én a Világban" programra, amely a gyermekek fejlesztését célozza meg. Ez a program  
Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának kollégiuma által jóváhagyott, 2008.  
március 21-én és 2009. január 29-én, a 41. számú határozattal hivatalosan elfogadva. A  
"Én a Világban" program jelentős eltérést mutat az előző programoktól, mivel fókuszra az  
iskoláskor előtti gyermekek harmonikus és sokoldalú fejlesztésére, személyiségük  
kialakítására és az intézményekben a fejlődést támogató élettér megteremtésére  
összpontosul (Fedinec, 2010: 475).

### *Elemi iskola*

Az 1990/91-es tanév környékén több mint 10 magyar tannyelvű elemi iskola (I. fokozat, 1–4 osztály, későbbiekben, más néven alsó tagozat, 1–3. osztály /beiskolázási korhatár 7 év/) működött, ahol összesen mintegy 60 osztályban tanult 400 diák. Korábban a nagyszőlősi járási Fancsikán, Karácsfalván, Gödényházán, az ungvári Császlócon, Korláthelmeceken és más helyeken működő elemi iskolákat számoltak fel.

A területen az elmúlt évtizedek során pozitív változások történtek. Az 1997/98-as tanév során 14 elemi iskolában (1–4. osztály) összesen 9133 diák tanult. Az egyházak, civil szervezetek és szakmai egyesületek összefogásának köszönhetően korábban bezárt magyar elemi iskolákat sikerült újraindítani. Szórványokban, például Rahó, Kőrösmező, Terebesfehérpatak, Gyertyánliget, Szolyva területén, alapiskolák és vasárnapi iskolák nyíltak, valamint egyes ukrán intézményekben a szülők kérésére bevezették a magyar nyelv fakultatív oktatását. Az oktatói térnek a helyi egyházak, egyesületek és iskolák adtak otthont, és a fenntartásukhoz jelentős mértékben hozzájárultak a magyarországi közalapítványok és kormánytámogatások is.

A 2006/2007-es tanévben a magyar tannyelven oktató elemi iskolák száma 11-re tehető (Gállocs, Császlóc, Asztély, Kígyós, Batár stb.), ahol mintegy félezer gyermek tanul. A beindított hittanoktatás mellett a gyermekek elsajátítják az írás-olvasás tudományát és megismerkednek történelmünk fontosabb eseményeivel. Különböző támogatásoknak (anyagi, erkölcsi, jogi, nyelvpolitikai, szakmai stb.) köszönhetően megerősödött az oktatási képzés, az elemi iskolák felszereltsége, nőtt a magyarul tanulók száma több intézményben, és új osztályok is indultak (Dupka, 2017:222-223).

Az Ukrajna Oktatási Minisztériuma 2016-ban kezdte el kidolgozni az Új Ukrán Iskola nevű koncepciót, melynek bevezetése az Oktatási és Tudományos Minisztérium fontos reformjához tartozott. Ennek a reformnak a célja az volt, hogy az ukrán iskolarendszert hatékonyabban működő, társadalmilag összetartó struktúrává formálja, és gátat szabjon a negatív jelenségeknek. Az "Az oktatásról szóló törvény" elfogadása 2017 szeptemberében lehetővé tette az Új Ukrán Iskola bevezetését, míg 2018 februárjában elfogadták az alapfokú oktatás új állami szabványát. A reform után a 2017/2018-as tanévben az Új Ukrán Iskolát 100 ukraini iskolában tesztelték. Kárpátalján négy intézmény - az Ungvári 8. Sz. Gimnázium a Técsői járásban, valamint Beregszentmiklós, Ökörmező és Gáni Középiskola - vett részt az első osztályos tanulók és tanárok bevonásával. A kísérletben részt vevő szülők és pedagógusok pozitív véleménye alapján a következő tanévben minden elsős az új szabványok szerint tanulhatott. A pedagógusokat

2018 tavaszán és nyarán továbbképzéseken vettek részt, később pedig az első osztályok tanítóinak továbbképzése vált kötelezővé. Az is öröndetes, hogy a reform keretében az iskolák eszközparkját is bővítették, és 2020 szeptemberéig minden évben új bútorokkal, taneszközökkel és információs eszközökkel látták el az első osztályokat (Bibik, 2017).

Az eredeti dokumentum, amelyet az Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma fogalmazott meg 2016. április 4-én, a teljes körű általános közép fokú oktatás célját határozza meg. Eszerint az ideális diáknak olyan sokoldalúan fejlett egyénné kell válnia, aki nemcsak képes társadalmunkban élni, hanem kész az önfejlesztésre és élethosszig tartó tanulásra is. Továbbá, fontosnak tartja az erkölcsi és etikai elvek tiszteletben tartását, valamint az önfejlesztésre és az innovációra való képességet. Ez az iskolai képlet meglehetősen egyszerű: a diáknak átfogóan fejlettnak, hazafinak és innovátornak kell lennie. Az új generáció, más néven "Millennium Children", akik 1990 és 2000 között születtek más élet stílusa van. Az őket körülvevő világban a számítástechnikai eszközök a mindennapok része, ezzel az oktatásnak is lépést kell tartani. Hiszen a modern korban a modern technika magunkénak tudása elengedhetetlen a tanulmányokban, a mindennapi életben vagy a munkában. Tehát a hagyományos ismeretek átadása mellett a korszerű gépek, és rendszerek kezelésére is meg kell tanítanunk a gyerekeket (Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma, 2016:22.).

Az új rendelet jelentős változásokat hozott az iskolai tantervek terén. Az egyik legkiemelkedőbb változás az általános iskola alsó tagozatának állami szabványa volt. A szabvány követelményeket határoz meg a kötelező tanulási eredmények és a tantervi kompetenciák tekintetében. Emellett meghatározza a felsőoktatási alaptantervben előírt terhelési összmenyiséget és az állami bizonyítvány formáját is. Az állami szabvány az oktatási intézmények által kidolgozott általános iskolai tantervek alapját képezi. Annak ellenére, hogy az új koncepció bevezetése történt, a dokumentum még mindig aktuális, figyelembe véve a 2019-ben bekövetkezett változásokat és az értékelési folyamat módosulását. A kötelező tanulási eredményeket a kompetencia alapú vagy a kulcskompetenciákra épülő alapképzés alapján határozzák meg. Az állami szabvány 11 kulcskompetenciát határoz meg:

- Az államnyelv szabad használata
- Anyanyelvi és idegen nyelvi kompetencia
- Matematikai kompetencia
- Tudományos és műszaki kompetencia

- Innovatív kompetencia
- Környezetvédelmi kompetencia
- Digitális kompetencia
- Az egész életen át tartó tanulás kompetenciája
- Szociális kompetencia (Polgári és történelmi kompetencia)
- Kulturális kompetencia
- Vállalkozási és pénzügyi kompetencia

A "kompetencia" fogalma alkalmasságot, agilitást és képzettséget jelent. A pedagógiai kompetencia magában foglalja azokat a készségeket, amelyek lehetővé teszik a problémák megoldását, beleértve a problémamegoldó képesség alkalmazására való hajlandóságot is. A kompetencia alapú tanulás célja, hogy a mindennapi életben használható, alkalmazható tudást nyújtson a diákoknak (Decentralizáció honlapja, 2016:11-12.)

#### *Általános iskola*

Az ukrán oktatási rendszer miniszteri kabinet által kiadott rendelete három típusú oktatási intézményt különböztet meg: alapiskolák, középiskolák és teljes középiskolák. Mindegyik kategória önálló intézményként vagy egy közös igazgatási struktúra alatt is működhet. Az értelmi képességekkel rendelkező diákoknak specializált osztályokat hozhatnak létre, és gimnáziumokat vagy líceumokat szervezhetnek. A gimnáziumok olyan intézmények, amelyek a tehetséges diákok humán nevelését fókuszálják, az általános iskolát követő oktatás és nevelés területén. Ezen módon az oktatás második és harmadik szakaszát egyesítik. A líceumok középfokú oktatási intézmények, amelyek magasabb szintű tananyagot kínálnak a diákoknak, mint amit az állami törzsanyag előír. A líceumi képzés időtartama lehet az általános középiskola harmadik szakaszáéval azonos, vagy akár 1-2 évvel hosszabb is. Az oktatás harmadik szakasza nem kötelező, hiszen a tankötelezettség 15 évig tart, ami összhangban van a kárpátaljai kulturális-gazdasági szinttel. Ez a rendelet tehát lehetőséget teremt más struktúrájú iskolák létrehozására, kiegészítve ezzel az 11 éves általános középiskola lehetőségeit (Orosz, 1995: n.o.).

Az 1990/91-es rendszerváltó tanévben a Kárpátaljai Megyei Oktatási Főosztály adatai szerint a magyarlakta településeken összesen 88 tanintézetben (59 magyar és 29 vegyes oktatású) 17,969 diák tanult magyar nyelven. Az 1999/2000-es tanévben anyanyelvükön 21,034 diák tanult. Ebben az évben az első osztályokba 2,069 tanuló iratkozott be. A 2006/2007-es tanévben már 106 intézményben folyt magyar oktatás (1990-

hez képest nyolccal több), ebből 73 teljesen magyar, 33 ukrán-magyar tannyelvű, két intézményben pedig ukrán-orosz-magyar tagozat is működik. A magyarul tanulók számának fokozatos emelkedése 2007-ben megállt. Ettől az évtől kezdve nagyarányú csökkenés következett be a nemzetiségi iskolákkal szemben ellenséges ukrán kormánypolitika miatt, ami jelentősen aláásta a magyar oktatás presztízsét is (Dupka, 2017: 223-224).

Az általános középfokú oktatási szféra fő célja a minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférhetőség biztosítása. Ennek érdekében szükségessé vált változtatások bevezetése az oktatási intézmények hálózatában. Ez vezetett Ungváron az 1. számú I–III. fokozatú általános iskola átalakításához, amely most lingviztikai gimnáziumként és az 1. számú I–III. fokozatú általános iskolaként működik. A 9. számú I–III. fokozatú általános iskola változása a I–III. fokozatos "Gazdasági líceum" oktatási-nevelési komplexummá, a "Grand" oktatási-nevelési komplexum átalakulását pedig az I. fokozatú "Szivárvány" oktatási-nevelési komplexummá és az I–III. fokozatú "Erudit" általános iskolává eredményezte. A beregszászi I–III. fokozatú bentlakásos iskola, ahol osztályok működtek fizikai és szellemi fogyatékos gyerekek számára, most I–III. fokozatú szakosított iskolainternátusként működik (Fedinec, 2010:475-476).

### *Közéiskola*

Közéiskolák önállósításáért máshol is hasonló küzdelem folyt. Beregszászi járásban, ahol a magyar többség él, 10 közéiskolából csak hatban folyt magyar nyelvű oktatás. Színmagyar községekben, mint például Mezővári, Nagyberég, Borzsova, a magyar osztályok mellett orosz és ukrán tannyelvű osztályokat is szerveztek. Az 1997/98-as tanévben a magyarlakta településeken 35 közéiskolában 1666 diák tanult a 10–12. osztályokban. A 2006/2007-es tanévben a magyar nyelven is oktató közéiskolák (1–11. osztály) száma 34 volt. A rendszerváltást követő évtized alatt a magyar iskolába járó tanulók száma 3556 fővel nőtt. Az növekedés 2007-ig volt mérhető. A pozitív faktorok közé sorolhatók a magyar-magyar kisebbségpolitika kedvező rendelkezései, mint például a státusztörvény, oktatási-nevelési támogatás, magyarországi továbbtanulási lehetőségek stb. Az 2001–2007 közötti időszakra vonatkozó adatok alapján a magyar közéiskolákból körülbelül 40–60 diák folytatja tanulmányait a 9. osztály után más belföldi és külföldi intézményekben. A 2008-tól kezdődő csökkenést az ukrán nyelv- és oktatáspolitikai intézkedések okozták, ideértve az emelt szintű ukrán érettségi bevezetését, ami jelentős hatással volt a kárpátaljai magyar oktatási rendszerre. A főiskolai felvételi vizsgák során számos diák veszítette el a lehetőségét a továbbtanulásra. A kialakult helyzet miatt többen

döntenek úgy, hogy Magyarországon folytatják tanulmányaikat. Az intézkedések érzékenyen érintették a beiskolázást is, néhány szülő ukrán oktatási intézményekbe iratta gyermekeit. Az oktatási változások miatt több településen a roma szülők választása tartotta életben a magyar oktatást. Másutt az elvitt diákok miatt az általános és középiskolákban nem indultak osztályok, összevonások történtek, és sajnálatos módon, néhány helyen az első osztály sem kezdődött. A magyar oktatási rendszer megtartásának kulcskérdése még mindig megoldatlan. Az ukrán kormány oktatási minisztériumát csak a magyar szervezetek összefogásával lehet rávenni arra, hogy differenciált módon tegye lehetővé a visszatérést a korábbi gyakorlathoz. Ezen kívül új szabályok bevezetése is szükséges, amelyek nem helyeznek különösebb akadályokat a magyar diákok előtt a felsőoktatásba való jelentkezéskor (Dupka, 2017:225-226).

Amikor Ukrajna csatlakozott a Bolognai Folyamathoz, számos oktatáspolitikai változás felgyorsult. Ekkor kerültek napvilágra a rendszerszerű problémák és kérdések. A felsőoktatásban elterjedt korrupció felszámolása érdekében kezdeményezték a Bolognai Folyamatra való hivatkozást. Az év 2006-ban hozott döntést egy egységes felvételi rendszer bevezetéséről. Az egyesült vizsgaközpontok hálózatát hozták létre, melynek célja az esélyegyenlőség biztosítása volt a felvételin. Pozitív állami támogatás mellett ez valós esélyegyenlőséget teremthetett volna a kisebbségek számára is, amennyiben megtartják a korábbi felvételi rendszert, ahol az érettségizők a középiskolai tanulmányaik nyelvén és tantárgyából tehettek volna vizsgát. Tehát az ukránok ukránul és ukrán tantárgyból, az oroszok oroszul és orosz tantárgyból, a románok románul és román tantárgyból, a magyarok pedig magyarul és magyar tantárgyból vizsgázhattak volna, ahogy a korábbi szovjetrendszerben is történt.

Azonban a reform a Bolognai Folyamatra hivatkozva ezt a rendszert megszüntette. Kizárta a kisebbségi nyelveket a felvételi rendszerből, és minden hallgató számára kötelezővé tette az emelt szintű ukrán nyelv és irodalom vizsgát, jelentősen csökkentve ezzel a kisebbségek továbbtanulási lehetőségeit. A Bolognai Folyamatra hivatkozva részben bezárultak a kisebbségek előtt az alapképzés lehetőségei, annak érdekében, hogy szélesebb körben hozzáférhetővé tegyék és a tehetséggondozást az MSC/MA szintre emeljék. A rendszert 2007-ben vezette be Sztaniszlav Nyikolajenko szocialista oktatási és tudományos miniszter. A rendelet értelmében minden vizsgát kizárólag ukrán nyelven lehet teljesíteni, ideértve a nemzetiségi iskolák végzőseit is. Az intézkedés minden szakon, beleértve a magyar nyelv és irodalmat is, kötelezővé tette az anyanyelvi szintű vizsgát ukrán nyelvből. Ezzel egyidejűleg megszüntették azt a lehetőséget, hogy a középiskolai



végzősök az oktatás nyelvéből vagy anyanyelvükből, így a magyarok esetében magyarból is tehetnek érettségi vizsgát. A követelmények ugyanúgy vonatkoznak a kisebbségi nyelven tanuló diákokra, mint azokra az ukrán tannyelvű iskolából kikerült diákokra és azokra, akik ukrán szakra szeretnének felvételizni. Mindez annak ellenére, hogy a kisebbségi nyelven érettségizők számára ez a nyelv második nyelvként szolgál.

Az 2018–2019-es tanév végén először minden 11. osztály végzősének kötelezővé vált három tárgyból külső független tesztelés formájában érettségi vizsgát tennie:

- ukrán nyelv és irodalomból (legalább a nyelvtani rész);
- matematikából vagy Ukrajna történetéből (XX–XXI. század);
- egy szabadon választható harmadik tantárgyból.

A felsőfokú szakképzési intézmények hallgatóinak két tárgyból volt kötelező a független tesztelés: ukrán nyelvből és választhatóan matematikából vagy Ukrajna történetéből.

Az 2018–19-es tanévben a diákoknak legfeljebb négy tantárgyból volt lehetőségük külső független tesztvizsgát tenni. A felvételizőknek választható volt 11 tantárgy közül – ukrán nyelv és irodalom, Ukrajna története, matematika, biológia, földrajz, fizika, kémia, angol, német, francia és spanyol nyelv. Az ukrain kisebbségek képviselői felhívták a figyelmet arra, hogy a nyelvi készségeket célszerű lenne az európai nyelvvizsgák rendszerével összehangban mérni. Az erre vonatkozó egy évtizedes kérésre válaszul ugyanebben a tanévben kedvezményeket nyújtottak a kisebbségi iskolák végzőseinek, részben enyhítve az évtizedes esélyegyenlőtlenséget. A nemzeti kisebbségi iskolák végzőseinek esetében a minimális pontszint 14-re lett csökkentve, ugyanakkor a tesztek nyelvtani részét mindenki számára 16 pontra kellett elérni, azonosan az ukrán anyanyelvű diákokhoz képest (Orosz-Pallay, 2021: 18-31).

#### *Szakképzők, koledzsek, felsőoktatás*

Az oktatás kulcsfontosságú eleme a szakmunkások képzése, melyet a technikumi oktatás biztosít. Az állam megbízásából a megyében 19 állami szakmai-műszaki oktatási intézmény és a Kijevi Nemzeti Kereskedelmi-gazdasági Egyetem egy fiókinstitúte (a KMKGE Ungvári Kereskedelmi Főiskolája) felel a szakmunkások képzéséért. Az 8,933 tanulóból 2,202 tanuló (25%) szerez szakmunkás-bizonyítványt, és ezen túl az érettségit is megszerzi Felsőoktatás. Kárpátalján 14 technikum, valamint koledzs és 30 szakiskola található. Az önálló magyar tannyelvű szakmunkásképzők, szakközépiskolák, technikumok nem működnek, ezért az oktatási rendszerünk leggyengébb láncszeme a szakképzés. Több

szakközépiskolában az anyagi feltételek és a magyarul tudó szakembergárda hiánya miatt nem indult magyar osztály, noha lenne rá igény. Itt legalább az általános ismereti tárgyakat magyarul, a szakmát pedig magyar és ukrán nyelven tanulhatnák a diákok.

Az Ungvári Művészeti és Közművelődési Koledzsnek (Koledzs Kulyturi i Misztectvá) 1990 óta működik magyar tagozata. Ebben a részlegben a tantárgyak többségét, beleértve a szaktantárgyakat, magyarul oktatják, míg a többit ukránul. A koledzs olyan népművelőket képez, akik a következő területeken szerezhetnek szakértelmet: ének-karmester, koreográfus, népzene, fúvószene, rendező, könyvtáros. A tanintézet I–II. fokozatú felsőoktatási intézményi minősítéssel rendelkezik. A 2010/11-es tanévben a magyar tanulók száma a négy évfolyamon összesen 46 fő volt.

A Beregszászi Egészségügyi Koledzs, amely Beregszászban működik, és végleges otthonát az egykori megyeházában találta meg, 1945 óta szolgálja a régiót. Kárpátalja öt egészségügyi szakképző intézményének egyikeként a Beregszászi Egészségügyi Koledzs a magyar tagozaton folytatja a szakmai képzést. Az intézményben kizárólag a közismereti tantárgyakat oktatják magyar nyelven, és a magyar tagozatot 1993-ban indították. Az intézmény minőségi fokozata I–II. akkreditációs minősítéssel rendelkezik. A kollégiumi elhelyezés korlátozott, és a kilencedik osztály elvégzése után lehetőség nyílik a jelentkezésre. A vizsgák ukrán nyelvből és biológiából állnak, és a besorolás során alkalmassági beszélgetés is lehetséges. A tanulmányi idő az ápolónői szakon két és fél év, míg a többi szakirányon három és fél év.

A következő tanintézmény jelenlegi neve: Munkácsi Agráripari Koledzs, mely a Kihelyezett Részlege az Ukrán Nemzeti Biotechnológiai és Természettudományi Egyetemnek. Az intézmény I–II. fokozatú felsőoktatási intézményi minősítéssel büszkélkedik. A kilencedik osztály elvégzése után lehetőség nyílik a jelentkezésre, és a felvételi vizsga ukrán nyelvből és biológiából áll. Az állategészségügyi szakon indulhat magyar csoport is, amennyiben elegendő létszám áll rendelkezésre. A tanulmányi idő a szakoktól függően három vagy három és fél év lehet. A választható szakok közé tartozik az állategészségügyi, agronómiai és zöldségtermesztés területe (Dupka, 2017:229-232)

A felsőfokú oktatás képzési-minősítési szintjei különbözőek: segédtanárképzés technikumokban, szakiskolákban és az első akkreditálási szintű felsőoktatási intézményekben; baccalaureus (bachelor) képzés kollégiumokban és második akkreditálási szintű egyéb felsőfokú tanintézetekben; szakember, magiszter (master) képzés a harmadik és negyedik akkreditálási szintű felsőfokú tanintézetekben.

Kárpátalján jelenleg 18 felsőfokú oktatási intézmény működik, beleértve egyetemeket, főiskolákat, fiókintézeteket és konzultációs központokat. A 2008/2009-es tanév kezdetén az I–II. akkreditálási szintű felsőfokú tanintézetekben közel 5,000 diák tanult, közülük majdnem a fele az állami tulajdonban lévő főiskolákon, míg a többiek közösségi és magánfőiskolákon. Ebben az időszakban 1,553 diákot vettek fel a 2008/2009-es tanévre.

A megyében az I. és II. akkreditálási szintű felsőfokú állami tanintézetek közé tartoznak: Ungvári Erdélyi Béla Kulturális és Művészeti Kollégium, Kárpátaljai Gépgyártási Technikum, Mizshirjai Orvosi Kollégium, Beregszászi Orvosi Kollégium, Ungvári Kereskedelmi Technikum, Kárpátaljai Állami Orvosi Báziskollégium, és Ungvári Zádor Dezső Zenei Szakiskola.

A nem állami tulajdonban levő főiskolák közé sorolhatók: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Dolhai V. Jakub „Bakkalaureus” Felsőfokú Gazdasági Kollégium, Volosin Avgusztin Kárpáti Egyetem, Kárpátaljai „Erudit” Üzemvezetési és Kereskedelmi Kollégium, az Ukrajnai TSZO Huszti Műszaki Kollégiuma stb.

Az felsőfokú oktatás modernizálásának stratégiai célja az oktatás átszervezése a Bolognai folyamat előírásainak megfelelően. Az első olyan intézmény, amely aktívan részt vesz a Bolognai átalakításokban, az Ungvári Nemzeti Egyetem. Pedagógiai kísérlet keretében a Társadalomtudományi karon tesztelték az oktatás Bolognai rendszerét, és kidolgozták az oktatás kredit- és modulszervezésének módszertanát. (Fedinec, 2010: 477-479).

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola főként Kárpátalja magyarlakta vidékeire összpontosít, tekintettel az intézmény alapcélkitűzésére. Különös hangsúlyt fektet a Kárpátaljai-alföld tömb magyarságára, mely főként a Beregszászi járásban, továbbá a Munkácsi, Ungvári és Nagyszőlősi járások déli területein található. Ezek a területek alkotják a Főiskola elsődleges beiskolázási körzetét, melyet további hallgatók egészítenek ki a kárpátaljai magyar szórványterület Felső-Tisza-vidékéről, azaz a Huszti, Técsői és Rahói járásokból. Az itt élő magyarságnak rendkívül nagy segítség az intézmény hiszen létrejötte előtt a munkácsi és ungvári ukrán vagy orosz nyelvű pedagógus képzőkben tudták csak ezeket a szakmákat elsajátítani. Az II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola létrehozása kiemelkedő jelentőségű eseményként tekinthető, mely meghatározó fontosságú a magyarság hosszú távú megmaradása szempontjából. Az intézmény eredeti neve Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola volt, és ez jól tükrözi megalapításának kezdeti célját, miszerint a régió magyartannyelvű óvodáinak és iskoláinak

pedagógus-utánpótlását szolgálja. A Főiskola volt az egyetlen magyartannyelvű felsőoktatási intézmény Magyarország határain kívül 2004-ig, melyet az adott ország (Ukrajna esetében) hivatalosan elismert működési engedéllyel.

Az intézmény létrejötte és működése 1996-os engedélykiadásának köszönhető, amely egy szerencsés politikai együtt állasnak és a frissen független Ukrajna kiforratlan politikai rendszereiben kötött alkuknak volt az eredménye. A Főiskola megalapításának kezdeti lépései 1994 januárjára nyúlnak vissza, amikor hivatalosan bejegyzésre került a Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Alapítvány. Az alapítvány tagjai közé tartoztak a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, a Kárpátaljai Református Egyház és a Beregszászi Városi Tanács. 1996 nyarán a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola az Ukrajnai Állami Akkreditációs Bizottság engedélyével rendelkezett, amely feljogosította az oktatási tevékenység folytatására, az ún. licenciára. Azonban az új jogi státusz gyakorlati alkalmazása csak fél év múlva valósult meg, így az intézmény az első saját évfolyamával a kerestféléves rendszerben kezdte meg a tanulást 1997 februárjában, összesen 42 hallgatóval és négy szakkal: tanító, óvodapedagógia, angol-földrajz, angol-történelem. Ettől kezdve az anyaországi oktatók fokozatosan visszavonultak a képzésből, helyüket kárpátaljai tanárok vették át. Bár az újonnan bejegyzett intézmény továbbra is alapítványi főiskola maradt, az ukrán állam anyagi támogatás nélkül hagyta fenntartását. Ugyanakkor a végzős hallgatók már ukrán mintájú, államilag elismert diplomát szereztek a képzés befejezése után.

Az Apáczai Közalapítvány támogatásával 2002-ben a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola tulajdonába került a Beregszászi főtéren álló egykori Megyei Törvényszék épülete (később Beregszászi Műszergyár), valamint az előző Barátság (Druzsba) Szálló épülete is. Először az intézmény főépülete lett átadva, majd később (szintén az alapítványi és pályázati forrásokból) a Főiskola modernizált, mára 96 férőhelyes Kölcsey Ferenc Szakkollégiuma kialakítására került sor.

A bővülő szakok, és kihelyezett képzéseknek köszönhetően nőtt a hallgatók aránya. a 2004-2011 ig folyamatosan meghallatta az 1000fős létszámot. Azonban az elmúlt évtized szűkülő létszámnövekedése alapján azt tapasztalhatjuk, hogy további jelentős létszámnövekedés nem várható. Az ok a kárpátaljai magyarság demográfiai és migrációs mutatóiban keresendő, melyek folyamatos romlását mutatják. Az egyik fő ok a 2007-ben bevezetett ukrán állami oktatásreformokban rejlik, melyek a nemzetiségi (beleértve a magyar nyelvű) oktatást hátrányosan érintik. Ezek lényege, hogy önálló, független vizsgaközpontokat hoztak létre, ahol a középiskolai végzősök emelt szintű érettségi

vizsgákat tesznek különböző tantárgyakból (például kötelezően ukrán nyelvből és irodalomból). Ezek a vizsgák egyben felvételi vizsgának is számítanak. A végzősöknek ezeket a követelményeket kell teljesíteniük a minimális pontszám eléréséhez, különben nem juthatnak be az ukrán felsőoktatási rendszerbe.

A Főiskola viszonylag rövid története alatt nemcsak felsőoktatási intézményként kivívta létjogosultságát, hanem fontos szerepet játszik a kárpátaljai magyarság szülőföldön való megtartásában, a közösség túlélési esélyeinek javításában. Emellett hozzájárul a magyar tudományos utánpótlás neveléséhez is, és jelentős mértékben segít enyhíteni a helyi magyar oktatási intézmények szakemberhiányát. Az itteni viszonyok és a többi kárpátaljai felsőoktatási intézményben tanuló magyarnemzetiségű diákok számának nem túl magas volta ismeretében könnyen felismerhető, hogy az intézmény a kárpátaljai magyarság széles rétegeinek munkaerő-piaci helyzetét tovább javíthatja, ahogyan azt az elmúlt 25 év során már bizonyította. Ezért kiemelten fontos az intézmény hosszútávú megőrzése és zavartalan működésének biztosítása (Balla,2017: 71-79).

### **III. Magyar iskolák választásának motivációs tényezői a beregszászi magyar óvodák és iskolák példáján**

Dolgozatom ezen részén a gyakorlati részel foglalkozom, ahol az olvasó választ kaphat a címben is megfogalmazott problémára. Ez egy igen égető kérdés, hiszen napjainkban már nem csak az ukrán kultúrába való asszimilálódás csonkította meg a magyar közösségünket, hanem a háború okozta kiköltözések is. A SUMMA 2017 demográfiai felmérése alapján 131 ezerre becsülték kárpátaljai magyarságot, azonban ez az adat 2024-re valószínűleg 100 ezer alá tehető (Magyar Nemzet, 2023: n.o.). Tehát itt már nem egyszerűen az a cél, hogy az ukrán konkurens iskoláktól elvegyük a magyar származású tanulókat, hanem az ezer éves kultúránk megtartása a vidéken. Ebben a kontextusban az oktatási döntések, különösen a szülők által a gyermekeik számára választott iskolatípus tekintetében, kulcsfontosságú szerepet játszanak a kulturális és identitás béli hovatartozás formálásában és átadásában.

Ennek a kutatásnak a középpontjában tehát az áll, hogy miért választják a kárpátalji magyar szülők a magyar nyelvű oktatást az ukrán nyelvű oktatás helyett gyermekeik számára. Ennek a döntésnek számos összetett tényezője van, ezeket próbálom összegyűjteni a szülőktől, hogy egy átfogó képet kapjunk, hogy mi az, amit preferálnak a szülők? Mi az, amin javítani kellene és mi, amit erősíteni.

Célom, hogy teljes körű megértést nyújtsak e fontos társadalmi és kulturális kérdéstről, amely érinti a kárpátalji magyar közösségeket és az oktatás jövőjét ebben a régióban.

#### **3.1. Kutatás módszere és elemzése, Alkalmazott gyűjtési mód**

A minta kiválasztásakor Beregszász város intézményeiben végeztem a kutatásom, hiszen Kárpátaljai magyar tannyelvű oktatás egyik fő központja. Minden olyan intézménybe ellátogattam a városon belül, ahol magyar oktatás folyik, illetve magyar csoport üzemel. Kutatásom helyszínéül szolgált A Beregszászi Kossuth Lajos Líceum, Beregszászi Horváth Anna Gimnázium, Beregszászi Bethlen Gábor Liceum, Beregszászi Zrinyi Ilona Liceum, P. Frangepán Katalin Gimnázium Beregszászi Tanóvoda, Beregszászi 18. Számú Bölcsőde-Óvoda, Beregszászi 6. Számú Mese Óvoda, Beregszászi 10. Számú Fenyőfácska Óvoda, Beregszászi 4. Számú. Óvoda, Beregszászi 2-es Számú Szivárvány óvoda.

A tanulmányom fókuszába azok a szülők kerültek, akik első osztályos gyermekeik számára magyar nyelvű oktatási intézményt választottak. ez fontos szempont, mivel az ilyen szülők friss tapasztalatokkal rendelkeznek az oktatási alternatívák és az azokhoz kapcsolódó lehetőségek tekintetében. Az első osztályos gyermek szülei által hozott döntés frissessége lehetővé teszi számunkra, hogy az érintett szülők motivációit, preferenciáit és az oktatási döntések hátterében láthassunk. Emellett a kutatási alanyok közé olyan szülőket is bevontam, melyeknek iskola érett óvodás gyerekeik vannak, és előre láthatólag a magyar oktatási alternatíva mellett döntöttek.

A kutatás során alkalmazott adatgyűjtési módszer egy kérdőíves felmérés volt, melyet papír alapon osztottam szét a résztvevő intézményekben. Összesen 150 magyar és 15 ukrán nyelvű kérdőívet osztottam szét kilenc különböző oktatási intézményben. Ez a módszer lehetővé tette számomra, hogy széles körű adatokat gyűjtsék össze a két különböző etnikai és nyelvi háttérrel rendelkező csoporttól, valamint hogy átfogó képet kapjunk az oktatási döntéseik mögött meghúzódó különbségekről és hasonlóságokról. Azonban ezek közül csak 98 darabot kaptam vissza, melyek közül öt kitöltő ukrán nemzetiségű, aki nem is beszél magyarul.

A téma kapcsán az alábbi hipotézist, illetve kutatási kérdést állítottam fel:

H1: A magyar szülő identitásuknak köszönhetően magyar iskolába fogja beírni a gyermekét.

H2 Az iskola magyar nyelven való működése nagyobb motivációs értékkel rendelkezik, mint az, hogy mennyire van távol a lakhelytől.

H3: Befolyásolja a szülők döntését az óvónő ajánlása.

H4: Az évente járó magyar támogatás befolyásolja a szülők döntését a magyar oktatási intézmények választásakor

H5: Azok a gyerekek, akik ukrán családból származnak a nyelvtanulás és a vízummenetesség megszerzése vagy Magyarországra való költözés a fő motivációs tényező.

H6: Iskolaválasztást a magyar nemzetiségű családoknál a magyar nyelven való oktatás mellett a kulturális vonal megtartása is indokolja

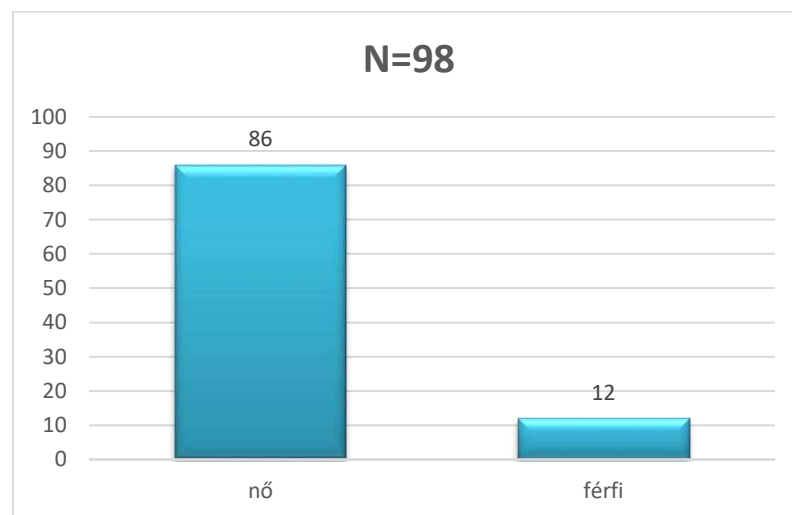
H7: Az osztályfőnök személyége nem fontos szempont a szülőknek.

### 3.2. Kérdések elemzése

A kiosztott kérdőíveknek csupán 61%át kaptam vissza, pontosan 98 darabot. Korán sem nevezném zökkenőmentes gyűjtésnek, hiszen egy intézménybe többször is el kellett látogatnom, hogy megkapjam a kitöltött kérdőíveket a szülőket pedig többször is fel kellett szólítani az aktívabb részvételhez. Azonban a magam elé kitűzött mennyiségi célt jelentősen megközelítettem, így vélhetőleg egy komolyabb adatállományt gyűjtöttem össze, melynek értékelése fényt derít hipotéziseim igazolására vagy megcáfolására.

A megkérdezett emberek legnagyobb arányban nők voltak, pontosan 86-an. Mindössze 13 férfi töltötte ki. Ebből azt a következtetést vonhatjuk, le, hogy az intézményi ügyekből, mint az iskola és óvodában folyó eseményekből inkább a nő vagyis az anya veszi ki aktívabban a részét.

1. számú ábra. A kitöltők neme

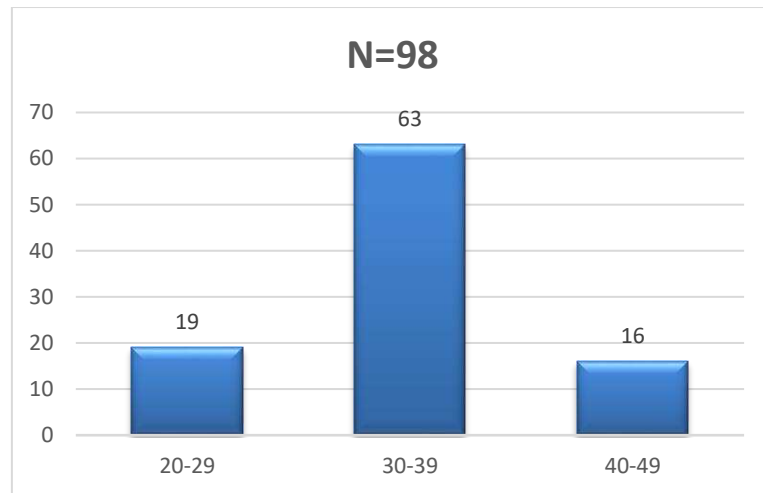


Forrás: Saját kutatás

Életkorukat tekintve a 30-as éveket töltő szülők dominálnak, 63 személy vallotta magát ebbe a korosztályba. A 20-as éveit töltő szülő kategóriába 19 ember került. A legkevebb arányba a 40-es éveit taposó szülők tartoznak, ők 16-an voltak.



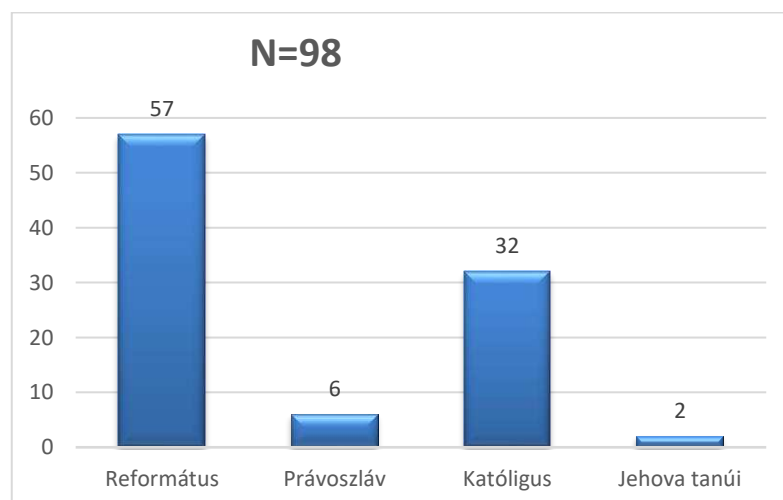
2. Számú ábra. A szülők csoportosítása életkoruk alapján



Forrás: Saját kutatás

A kutatás során az elsődleges kérdések között kitértem a válaszadók vallási orientációjára is, hogy megértssem, milyen vallási hovatartozás jellemzi a mintát. Az eredmények alapján a református felekezethez tartozó válaszadók száma a legmagasabb volt, összesen 57 személy vallotta magát reformátusnak. Ez azt mutatja, hogy a megkérdezettek között a református vallás jelenti a legnagyobb arányt. A második legnagyobb vallási csoportot a katolikusok képviselték, akikből 32-en szerepeltek a válaszadók között. Ez azt sugallja, hogy a katolikus vallás is jelentős támogatottságot élvez a közösségben. Ezen kívül kisebb arányban, de jelen voltak más vallási közösségek is az adatgyűjtésben. A pravoszláv felekezethez 6 válaszadó tartozott, míg a Jehovanak 2 személy vett részt a kutatásban.

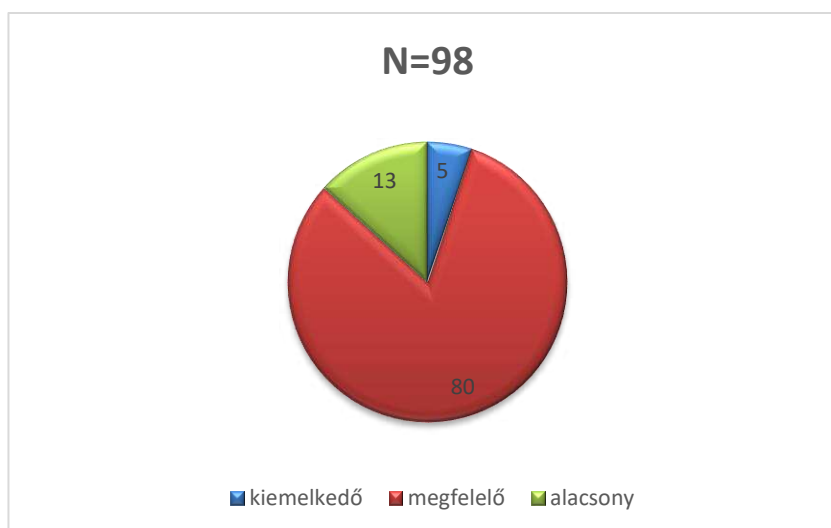
3. Számú ábra. A megkérdezettek vallási összetétele



Forrás: Saját kutatás

A megkérdezettek anyagi helyzetét vizsgálva azt tapasztaltam, hogy a válaszadók döntő többsége, konkrétan 80-an, úgy értékelte a saját anyagi körülményeiket, hogy azok megfelelőnek tekinthetők. Ez azt jelenti, hogy az emberek több mint kétharmada úgy érzi, hogy anyagilag stabil a helyzete. Ezen kívül 5-en, hogy kiemelkedő anyagi helyzetben vannak, ami arra utal, hogy ezek az emberek kifejezetten jól állnak anyagilag. Ugyanakkor 13-an, alacsony anyagi helyzetűnek tartja magát. Ez a csoport úgy ítéli meg saját anyagi körülményeit, hogy azok kevésbé kielégítőek vagy korlátozottak. Összességében a válaszadók többsége elégedett az anyagi helyzetével, de azért vannak olyanok is, akik kiemelkedően jó vagy alacsony anyagi helyzetben érzik magukat.

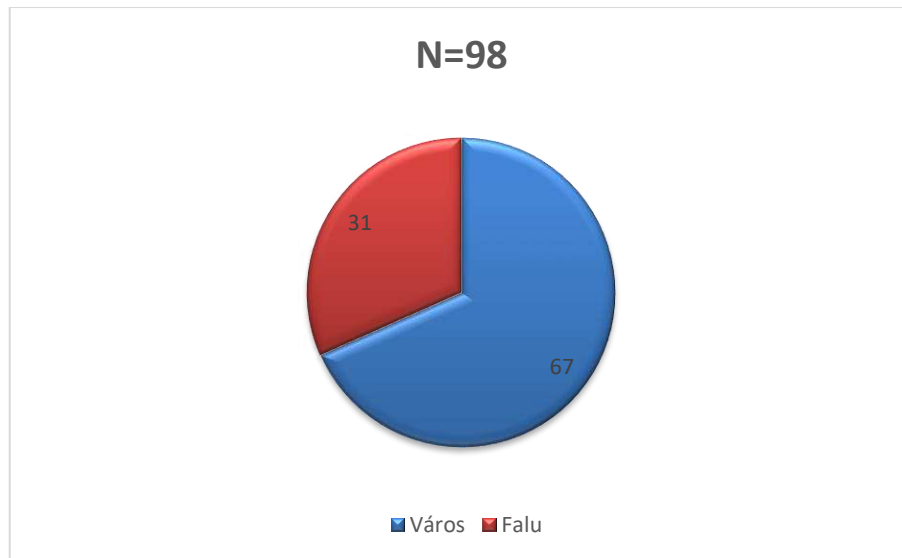
#### 4. Számú ábra. Megkérdezettek anyagi helyzete



Forrás: Saját kutatás

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy milyen típusú településen él a megkérdezett. Városi iskolák révén nem meglepő, hogy nagy részük helybéli, pontosan 67-en. Azonban jó páran faluról utaznak be az intézménybe, 31-en. Úgy tűnik, hogy sok szülőnek a távolság nem feltétlen nézőpont iskolaválasztáskor. Ez inkább óvodaválasztásnál számíthat prioritásnak, hiszen a megkérdezett óvodás gyerekek szülei, mind Beregszászban él.

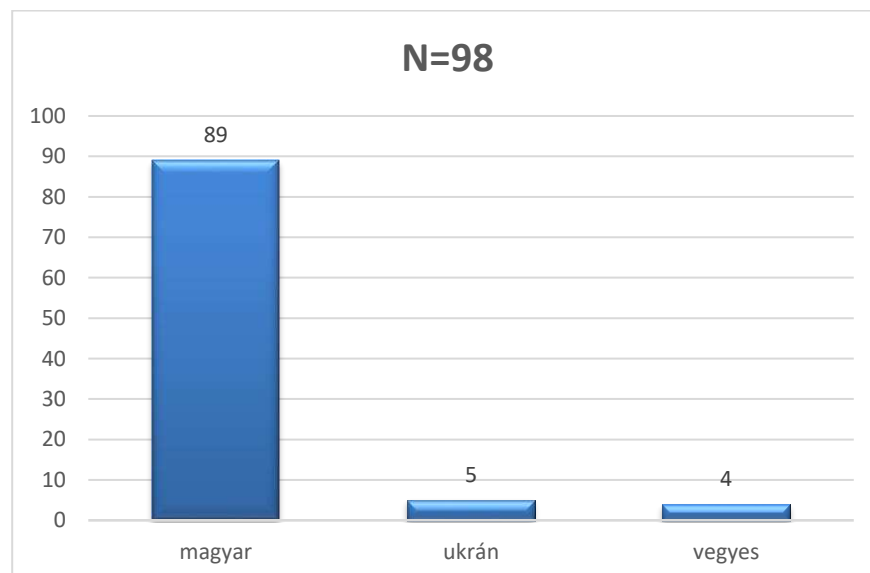
5. Számú ábra. Milyen típusú településen él?



Forrás: Saját kutatás

A hatodik kérdés a nemzetiségi hovatartozásukra kérdezett rá a szülőknél. 89-en vallották magukat magyarnak és 5-en ukránnak. A maradék 6 ember mindkét opciót bejelülte, ami arra a feltételezésre enged következtetni, hogy vegyes összetételű családról van szó. Ahol a család egyik része ukrán másik pedig magyar így nem foglalnak konkrét állást az ügyben.

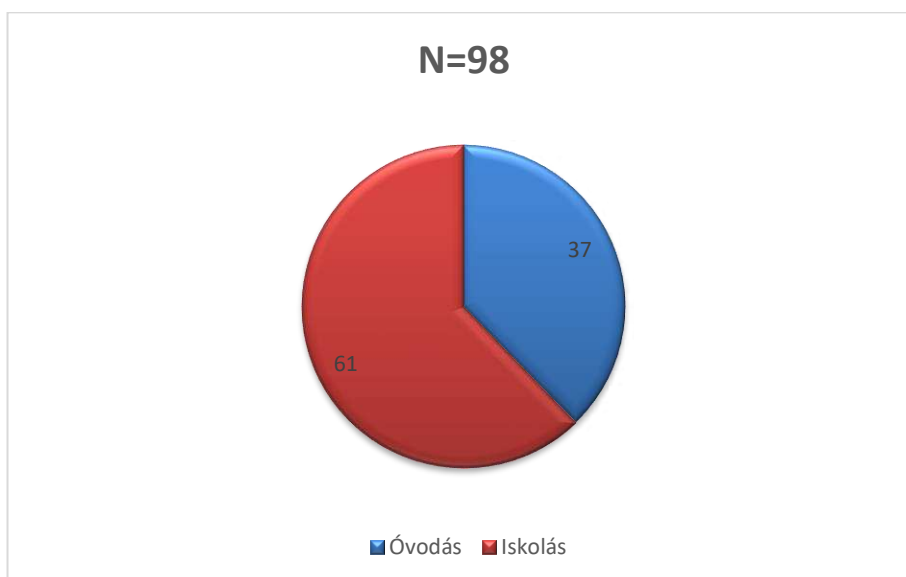
6. Számú ábra. A megkérdezettek nemzetisége.



Forrás: Saját kutatás

Következő kérdés arra vonatkozott, hogy a kitöltő fél gyereke első osztályos vagy nagycsoportos óvodás-e. 61 iskola kezdő szülő töltötte ki kérdőívemet és csupán 37-en az óvodából ballagni készülő szülők köréből.

7. Számú ábra. A kitöltők gyermekei milyen típusú intézménybe jár?

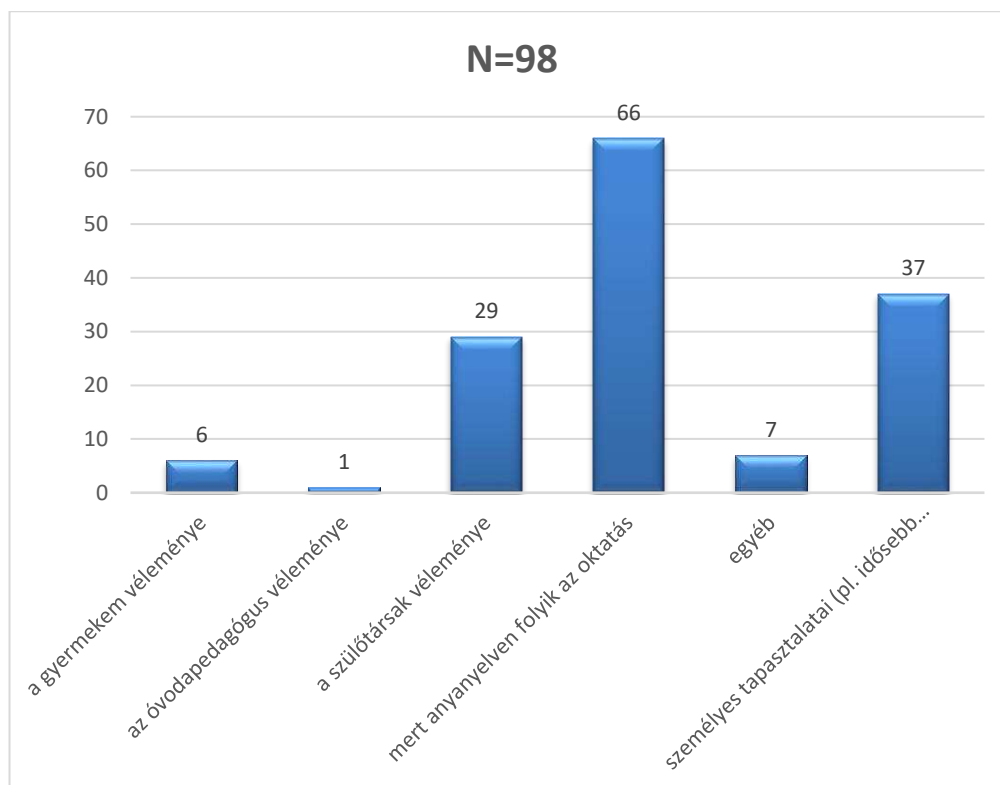


Forrás: Saját kutatás

Nyolcadik és kilencedik kérdés arra kéri a kitöltőt, hogy nevezze meg az intézményt, amibe jár a gyereke és melyik iskolába fog járni. Illetve, ha első osztályos gyerek lévén melyik óvodába járt. Ez a kérdés különösen fontos volt azok számára, akiknek gyermekük a nagycsoportos óvodás korosztályba tartozik. Amennyiben a kitöltő nem magyar intézményt nevezett meg beiskolázási helyként, az adatok felhasználhatatlanná váltak számomra. Szükséges volt, hogy ebből a szempontból pontos és részletes információkat adjanak meg, hogy a megfelelő célcsoportot vizsgálhassam az adott témában. Ennek köszönhetően 6 kérdőívet szűrtem ki, ahol a szülők nem értették meg, hogy csak magyar intézményt választók tartoznak az érdeklődési körömbe.

A tizedik kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy mi az a tényező vagy tényezők, ami befolyásolja az iskolaválasztást a szülőknél. Kimagaslóan a kitöltők közül 66-an jelölték az anyanyelven folyó intézményt a legfontosabb szempontnak. A sorban következő leggyakoribb vélemény a szülők személyes tapasztalatai és a szülő társak véleménye is sorsdöntő a témában 29 ember jelölte azt. A gyermek véleményét csupán 6-an választották az óvónő véleményét csak egy szavazó tartotta fontosnak. Itt felmerülhet az is, hogy igazából nem történik konzultáció a szülő és nevelő között, nem népszerűsítik a szülők körében a magyar intézményeket.

8. Számú ábra. Az iskolaválasztást leginkább befolyásoló szempontok a szülők szerint.

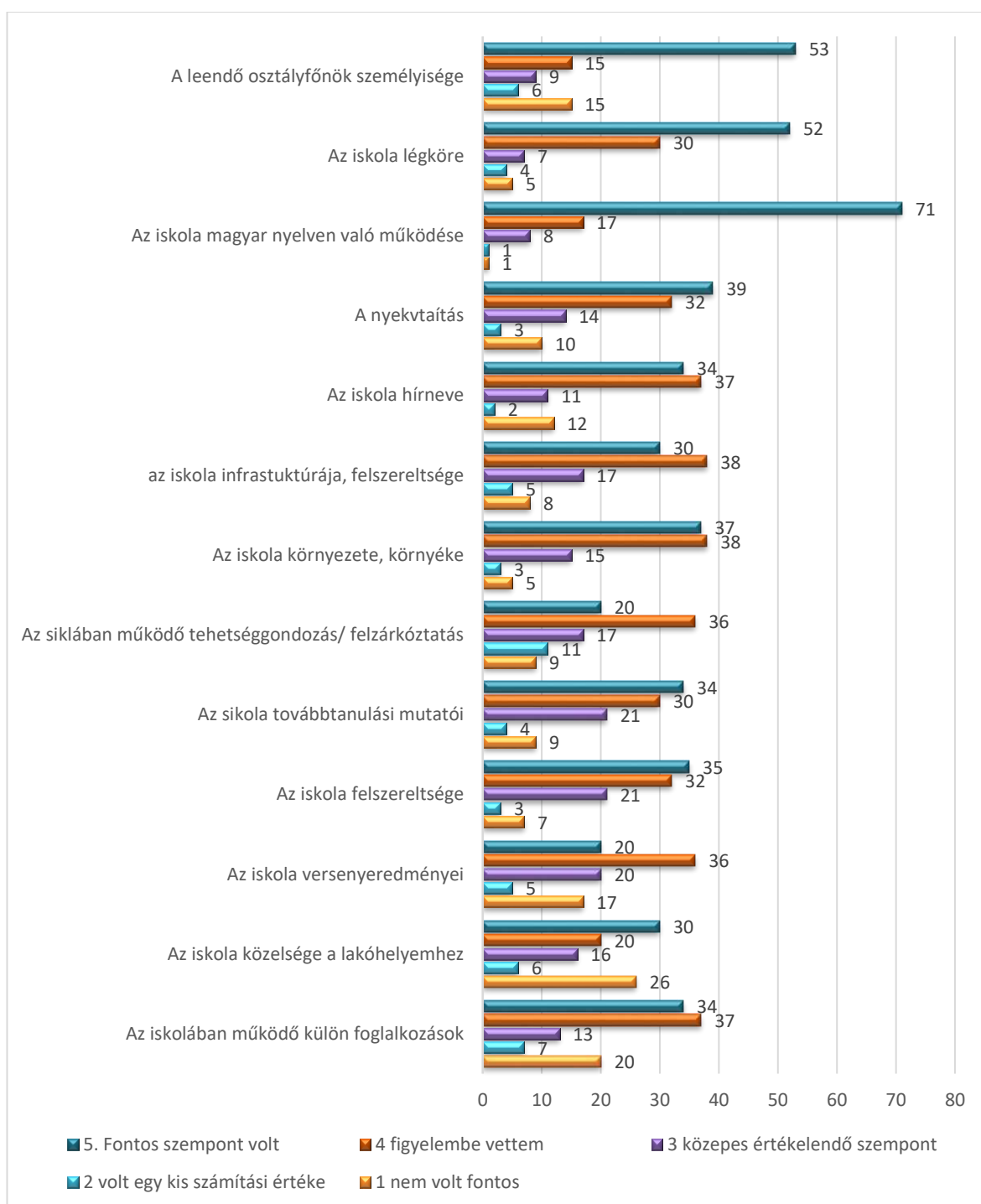


Forrás: Saját kutatás

A tizenegyedik kérdés arra vonatkozott, hogy különböző szempontok, amelyek általánosságban fennállnak az intézmény kiválasztásakor mennyire befolyásolta a döntésüket egy 1-től 5-ig terjedő skálán, ahol az egyes a „nem volt fontos” az ötös pedig a „nagyon fontos” jelöli. Tizenhárom szempontot értékeltem a megkérdezésekkel, melyekből kiderül, hogy melyek a leginkább fontos tényezők iskola választásakor és melyek kevésbé. Megfigyelhettük, hogy összességében 4-es és 5-ös értékelés a legmagasabb mindenhol, mert mind a tizenhárom állítás amúgy fontos szempont a szülőknél, de én kíváncsi voltam skálázás szempontjából melyek kiemelkedőbbek és melyek kevésbé.

A 9. ábrán láthatjuk az összest, de vizsgáljuk meg tüzetesebben az eredményeket.

9. Számú ábra. Iskola választáskor fennálló szempontok.



Forrás: Saját kutatás

A 10. ábrán különösen azokat az állításokat emeltem ki, amelyek a legtöbb esetben a 'nem fontos' jelzővel lettek megjelölve. Bár a táblázaton is látszik, hogy a magas értékelések nagyobb számban jelen vannak mint a gyengébbek, azonban ezek az állítások kiemelkednek a legtöbb alacsonyabb értékelések miatt. Ebből a szempontból a többi állításhoz képest ezen állítások több alacsonyabb értékelést kaptak.

Fontos kiemelni, hogy ez nem azt jelenti, hogy ezek az állítások valójában nem fontosak vagy kevésbé fontosak lennének. Egyszerűen csak azt mutatja, hogy a válaszadók többsége ezeket az állításokat kevésbé prioritásnak tartja a többihez képest. Az, hogy egy állítás alacsonyabb értékelést kap, még nem vonja kétségbe annak fontosságát, csak azt, hogy más szempontokhoz viszonyítva kevésbé hangsúlyosnak tűnhet számukra.

10. számú ábra. A legtöbb alacsony értékelést kapott állítások.

	<b>1 nem volt fontos</b>	<b>2 volt egy kis számítási értéke</b>	<b>3 közepes értékelendő szempont</b>	<b>4 figyelembe vettem</b>	<b>5. Fontos szempont volt</b>
Az iskolában működő külön foglalkozások	<b>20</b>	<b>7</b>	<b>13</b>	<b>37</b>	<b>21</b>
Az iskola közelsége a lakóhelyemhez	<b>26</b>	<b>6</b>	<b>16</b>	<b>20</b>	<b>30</b>
Az iskola versenyeredményei	<b>17</b>	<b>5</b>	<b>20</b>	<b>36</b>	<b>20</b>

Forrás: Saját kutatás

A 11. ábrán a többihez viszonyítva nagy számban közepes értékelést kapó szempontokat mutattam be. Ezek az állítások azok, amelyek nem kapták a legmagasabb vagy a legalacsonyabb értékelést, hanem a középső tartományba esnek a válaszok eloszlásában.

Az én értelmezésemben a 3-as pontot, azaz a közepes értékelést azok az állítások kapták, amelyeket a válaszadók valamilyen mértékben fontosnak, de ugyanakkor nem túl fontosnak találtak. Ezek a szempontok gyakran olyan tényezőket jelentenek, amelyekről a szülők vagy a válaszadók nem feltétlenül tájékozódnak megfelelően, vagy nem érznek magukat teljesen jártasságnak a kérdésben.

11. számú ábra. Közepesen értékelt szempontok

	<b>1 nem volt fontos</b>	<b>2 volt egy kis számítási értéke</b>	<b>3 közepes értékelendő szempont</b>	<b>4 figyelembe vettem</b>	<b>5.F ontos szempont volt</b>
Az iskola felszereltsége	7	3	21	32	35
Az iskola továbbtanulási mutatói	9	4	21	30	34
Az iskolában működő tehetséggondozás/ felzárkóztatás	9	11	17	36	20
az iskola infrastruktúrája, felszereltsége	8	5	17	38	30

Forrás: Saját kutatás

A 12. ábrán a legmagasabb értékelést kapott szempontokat mutatom be. Itt a 4-es 'figyelembe vettem' és az 5-ös 'fontos szempont volt' értékeket együtt kezelem, mivel mindkettő magas értékelést képvisel. Ezek az értékek kiemelik az adott tényezők jelentőségét a válaszadók szemében.

Az összesen öt szignifikáns szempont azt mutatja, hogy az iskolaválasztás során milyen elemek élveznek prioritást a többihez képest. Ezen eredmények alapján válaszolhatunk a második hipotézisemre is, amely szerint az iskola magyar nyelven való működése fontosabb a szülők számára, mint az iskola közelsége a lakóhelyükhöz.

Az adatok tükrében láthatjuk, hogy 71 válaszadó értékelt fontos szempontnak az iskola magyar nyelven való működését. Ezzel szemben a 10. ábrán látható, hogy az iskola közelségét mindössze 30 válaszadó találta fontosnak. Ez alátámasztja a hipotézisem, miszerint a szülők számára az iskola magyar nyelven való működése fontosabb szempont az iskola közelségénél..



12. számú ábra. Legfontosabb szempontok iskola választás szempontjából.

	<b>1 nem volt fontos</b>	<b>2 volt egy kis számítási értéke</b>	<b>3 közepes értékelendő szempont</b>	<b>4 figyelembe vettem</b>	<b>5.F ontos szempont volt</b>
Az iskola hírneve	12	2	11	37	<b>34</b>
A nyelvtanítás	10	3	14	32	<b>39</b>
Az iskola magyar nyelven való működése	1	1	8	17	<b>71</b>
Az iskola légköre	5	4	7	30	<b>52</b>
A leendő osztályfőnök személyisége	15	6	9	15	<b>53</b>

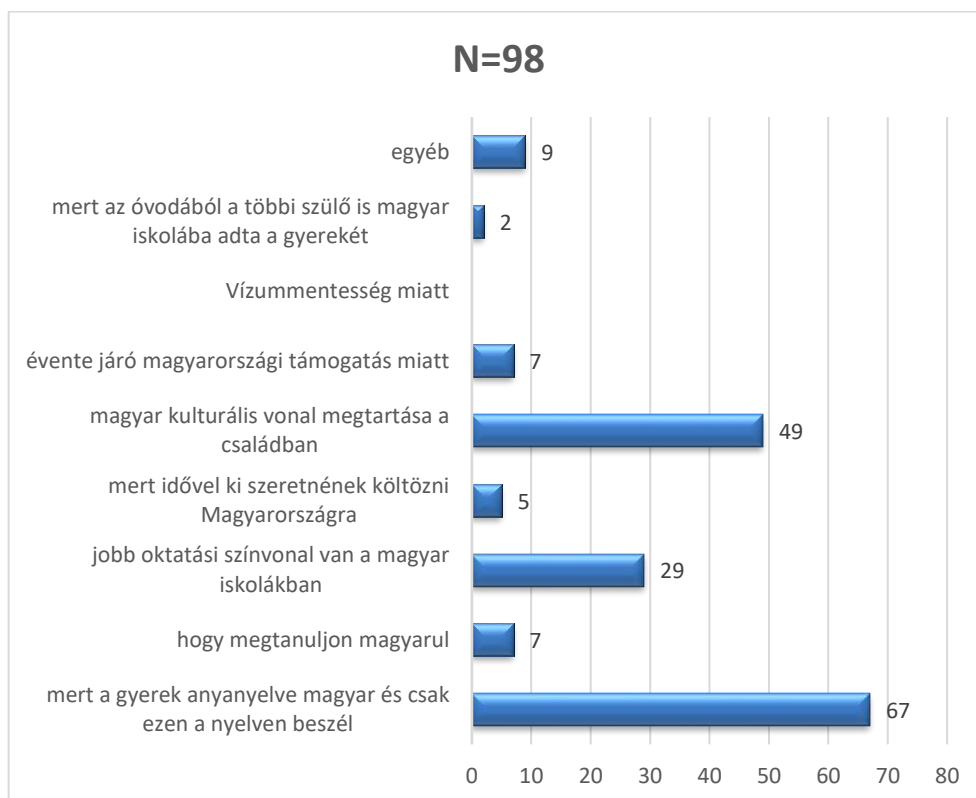
Forrás: Saját kutatás

Ha már a szülők elköteleződtek a magyar iskola iránt kíváncsiak lehetünk arra, hogy mely szempontok járultak hozzá a döntésükhöz. Milyen erőseget vélnek felfedezni a nemzeti intézményekbe, hogy azt válasszák. A kitöltők több választási lehetőséget is kaptak. A leginkább népszerű indok, hogy a gyermek maga is magyar és fontos a szülők számára, hogy olyan intézménybe járjon a gyermeke, amely az ő anyanyelvén működik. A válaszadók közül 67-en választották ezt a véleményt.

E mellett a magyar kulturális vonal megtartása és fontos szempont hiszen 49-en jelölték azt. Nem elenyésző számban, 29-en úgy tartják, hogy a magyar iskolákban jobb oktatási színvonal van, mint konkurens intézményekbe. Az évente járó magyarországi

támogatást 7 személy választotta, úgy tűnik nem sokan tekintenek erre prioritásként. A nyelvtanulás szempontja az ukrán, magyarul nem tudó szülők körében volt népszerű, magyar anyanyelvű családok közül csupán 2-en voksoltak erre.

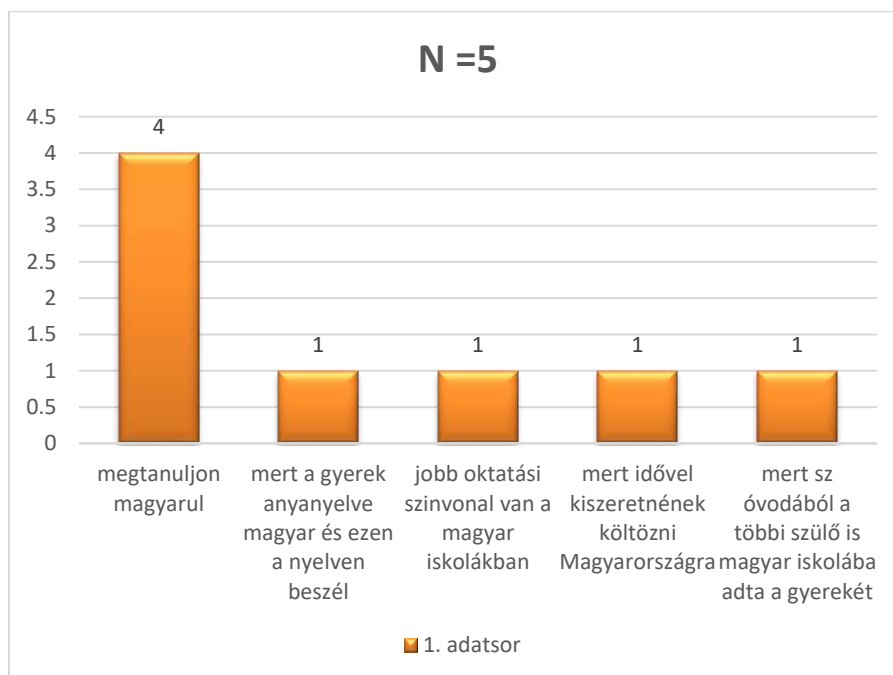
13. Számú ábra. Mi motiválta abban, hogy gyermekének magyar tannyelvű iskolát válasszon?



Forrás: Saját kutatás

Az ukrán szülők prioritása magyar iskola választás szempontjából a nyelvtanulás volt. Öt ukrán szülő közül 4 választotta ezt az opciót. Közülük egy pedig a költözés reményében szeretné, ha gyermeke elsajátítaná a magyar nyelvet. A külföldre való költözést öten választották az egyéb lehetőséget kilencen is megjelölték a vízummentességet pedig senki. Érdekes adat, hogy a szülőtársak véleménye itt már nem volt fontos szempont, mert csak ketten választották, míg a 10. kérdésben még elég fontos szempontnak számított az iskolaválasztási rátán. Ezt az adatot külön diagramon is meg lehet tekinteni.

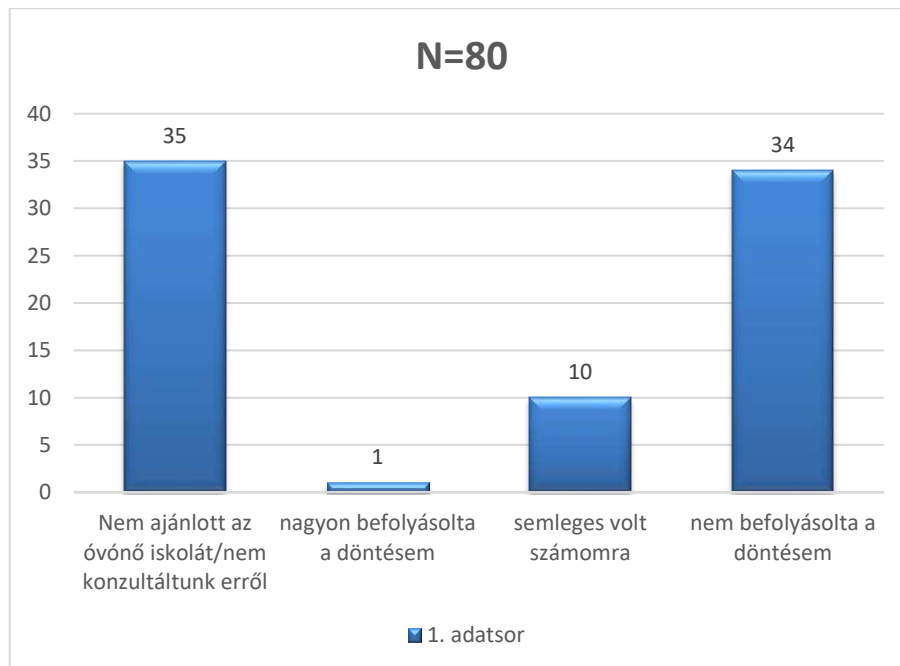
14. Számú ábra. Az ukránul beszélő szülők motivációs tényezői, hogy miért választották gyermekeik számára a magyar iskolát.



Forrás: Saját kutatás

Következő kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy fontos-e szülőknek az óvónő ajánlása, konzultálnak-e egyáltalán erről. Hiszen fontos a magyar oktatás népszerűsítése. Erős egyhanggal a válaszadók leginkább két lehetőséget választottak. Negyvenen azt, hogy nem ajánlott az óvónő iskolát vagy nem is esett szóba. A másik népszerű vélemény, hogy vélhetőleg beszéltek róla, de nem befolyásolta a szülő döntését a pedagógus ajánlása. Ez utóbbit 45-en jelölték. A semleges variánsát 12 ember jelölte és mindössze egy ember tartotta fontosnak a nevelő véleményét a témában. Ennek a kérdésnek a hitelességét cáfolja a 8. kérdés válaszai, hiszen 18 kitöltő jelezte azt, hogy gyermeke iskola előtt nem járt óvodába. Ebből kiindulva ezek a kitöltők közül 11-en választották azt, hogy nem befolyásolta döntésüket az óvónő ajánlása 5-en pedig, hogy nem ajánlott iskolát, ketten pedig semlegesnek ítélte. Ha ezeket a válaszokat kizárjuk hiteletlenség miatt akkor is 34 embernek nem befolyásolta és 35-en pedig nem is egyeztettek erről a nevelőnővel. Úgy vélem ez nagy mulasztás az óvónő részéről.

15. Számú ábra. Mennyire befolyásolta döntését az iskola választás szempontjából az óvónő ajánlása?



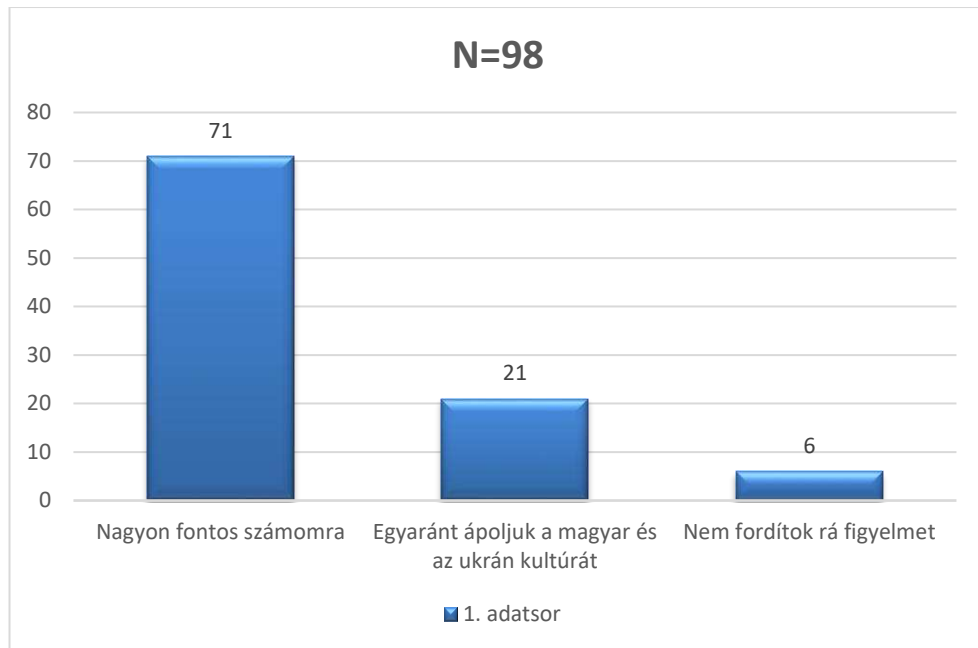
Forrás: Saját kutatás

Az utolsó kérdésem a családban történő kultúra ápolásával kapcsolatos. A válaszadóknak három különböző lehetőség közül lehetett választaniuk ebben a kérdésben.

A legnagyobb arányban, összesen 71 válaszadó, azaz a megkérdezettek több mint fele, válaszolta, hogy nagyon fontos számukra a magyar kultúra megtartása és ápolása a családjukban. Ez azt mutatja, hogy a magyar identitás megőrzése fontos tényező a válaszadók számára. 21 válaszadó együttesen ápolja a magyar és az ukrán kultúrát a családjában. Ez azt sugallja, hogy egyes családokban több kultúra is fontos szerepet játszik, és a családok igyekeznek mindkettőt ápolni és továbbadni.

6 válaszadó, azaz a megkérdezettek kisebb része, egyáltalán nem fordít figyelmet a kultúra ápolására a családjában. Érdekes, hogy ezt a lehetőséget legnagyobb arányban a magukat nem magyarnak valló szülők választották, ami azt jelentheti, hogy számukra kevésbé jelentékeny vagy fontos a magyar kultúra ápolása a családjukban.

16. Számú ábra. Mennyire tartja fontosnak a magyar kultúra ápolását?



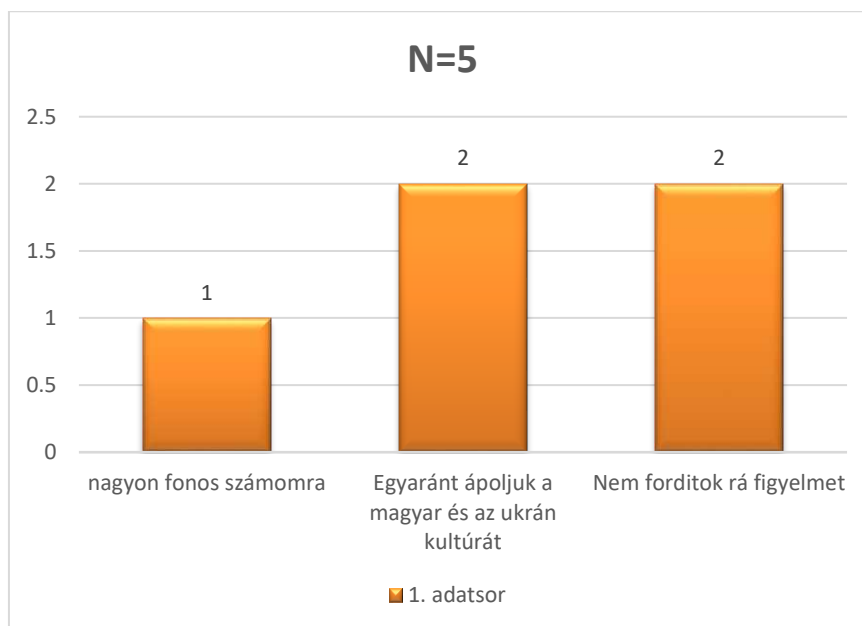
Forrás: Saját kutatás

Különösen érdekesnek találtam megvizsgálni az ukrán származású szülők véleményét ebben a témában. Mivel gyakran kerülnek magyar intézményekbe gyerekeik, akaratlanul is érintkeznek a magyar kultúrával. Ennek fényében vártam, hogy milyen véleménnyel vannak a kultúra ápolásának fontosságáról.

Az ukrán származású szülők közül csak egy személy értékelte fontosnak a magyar kultúra ápolását a családjában. Ez azt sugallja, hogy számukra a magyar kultúra ápolása kevésbé jelentős vagy prioritást élvez. Ugyanakkor két szülő, hogy mindkét kultúra, az ukrán és a magyar, ápolása fontos számukra. Ez azt mutatja, hogy vannak olyan szülők, akik igyekeznek mindkét kultúrát ápolni és továbbadni a családjukban, annak ellenére, hogy ukrán származásúak. Két szülő nyilatkozott úgy, hogy egyik kultúra ápolására sem fordít figyelmet. Ez a vélemény azt jelzi, hogy vannak olyan szülők, akik számára egyik kultúra ápolása sem priorítás, és kevésbé jelentékeny számukra a kultúra ápolása a családi életben.

Összességében az ukrán származású szülők körében megoszlik a vélemény a témával kapcsolatban.

17. Számú ábra. Az ukrán szülők mennyire tartják fontosnak a magyar kultúra ápolását.



Forrás: Saját kutatás

### 3.3.Eredmények összefoglaló eredménye

A kérdőívek megvizsgálása után a következő eredményekre jutottam:

-A gyerek intézményi ügyeiben az női fél, az anya veszi ki legfőképpen a részét.

-Beregszászban a magyarság leginkább a református egyházközösséghez csoportosul.

-Kisvárosunk iskolásai nagyobb arányban helyi lakos, azonban egyre többen beutazó diák ez világosan látszik a kérdőívekből, hogy az iskola közelsége a lakóhelyhez nem a legfontosabb tényező iskolaválasztás szempontból, hiszen a legtöbb intézmény saját iskolabusszal elhárítja ezt az akadályt.

-Iskola választás főbb szempontjai, hogy a gyermek anyanyelvén folyjon az oktatás, jó tapasztalatai legyenek a szülőknek az intézménnyel kapcsolatban, hiszen a kikérik egymás véleményét is.

-A szülők számos tényezőt megvizsgálunk az intézménnyel kapcsolatban, de a kiemelkedők ezek: magyar nyelvű legyen, jó légköre legyen az iskolának, leendő osztályfőnök szimpatikus legyen számukra, megfelelő nyelvtanítás emellett az ott tanuló diákok tovább tanulási mutatói és az intézet környezete, környéke is fontos tényező. Ezek mellett a távolság és a felszereltség ténye nem mérvadó a vélemények alapján.

- A magyar iskolát választó szülők magyarságtudata igen erős, kultúrájukat gyakorolják és azt szeretnék, hogy gyermekeik is ezt az értékrendet képviselnék.

-Az óvónők részéről nem történik megfelelő konzultáció a szülőkkel iskola választás kapcsán.

A kutatások során felállított adatok, most már elégségesek ahhoz, hogy a hipotéziseimet beigazoljam vagy megcáfoljam:

H1: A magyar szülő identitásuknak köszönhetően magyar iskolába fogja beírni a gyerekeit.

Az első hipotézisem úgy tűnik, nagyon helytállónak bizonyult, mivel a válaszok alapján látható, hogy az intézményválasztás legfőbb motivációs tényezője a magyar nyelvű oktatás iránti igény. A szülők azt szeretnék, hogy gyermekeik által a magyar kulturális örökség és identitás tovább öröklődjön. Ez a megállapítás erősíti azon gondolatot, miszerint a kulturális hagyományok és nyelvhasználat fontos számukra, és aktívan törekednek arra, hogy ezeket megőrizzék és átadhassák a következő generációknak. Ezt a 12. kérdés alapján igazolódott be, amit a 13. ábrán láthatunk. A válaszadók legnagyobb aránya ugyan ezen az állásponton vannak, 67 ember magyar gyerekeit magyar intézménybe íratta be és 49-en a kulturális vonal megőrzése miatt válassza a magyar intézményt.

H2 Az iskola magyar nyelven való működése nagyobb motivációs értékel rendelkezik, mint az, hogy mennyire van távol a lakhelytől.

A tizenegyedik kérdés körben jól megfigyelhető fontossági sorrend van, amit a 9. ábrán diagram formában is szemléltetnek. Láthatjuk, hogy a szülők véleménye alapján sokkal fontosabb, hogy az iskola magyar nyelvű oktatást kínáljon, mint az, hogy milyen messze van az otthonuktól. Az intézmény közelségét csupán 30 megkérdezett tartotta nagyon fontosnak, addig a magyar oktatást 71-en. Tehát ez a hipotézis bebizonyosodást nyert.

H3: Befolyásolja a szülők döntését az óvónő ajánlása.

A hipotézis részben megcáfolódott hiszen a válaszadók egy része, 34 ember szerint nem befolyásolta a döntésüket a pedagógus ajánlása. Emellett fény derült arra is, hogy a szülők jelentős része (35-en) nem is konzultált a témával kapcsolatban az óvónővel. Ezt a 15. ábrán figyelhetjük meg.

H4: Az évente járó magyar támogatás befolyásolja a szülők döntését a magyar oktatási intézmények választásakor

A 12. kérdés válaszai összesítése alapján kiderült, hogy ez a hipotézis hamis. Ugyanis csupán 7 megkérdezett jelölte ezt az állítást, tehát elmondható, hogy van akinek

szempont, de általánosságban nem mondható ez el a szülőkről. A 13. ábrán szemléltetem az eredményt.

H5: Azok a gyerekek, akik ukrán családból származnak a nyelvtanulás és a vízummenetesség megszerzése vagy Magyarországra való költözés a fő motivációs tényező.

Ez az állítás igaznak bizonyult, mivel a 12. kérdésben kapott válaszok alapján megállapítható, hogy az ukrán nemzetiségű szülőknél fontos szempontok voltak ezek, legnagyobb arányban ők választották ezeket. Az ukrán nemzetiségű szülőknek a válaszait a 14 ábrán figyelhetjük meg külön.

H6: Iskola választást a magyar nemzetiségű családoknál a magyar nyelven való oktatás mellett a kulturális vonal megtartása is indokolja

Az általam felállított hipotézis igaznak bizonyult a 12. kérdés alapján, mivel 49 személy választotta fontos szempontnak a magyar kultúra ápolását gyermekeiken keresztül, ami azt jelzi, hogy a magyar örökségünk megtartása mellett állnak.

H7: Az osztályfőnök személyége nem fontos szempont a szülőknek.

Ez a hipotézisem erősem megdőlt, mivel a 11. kérdésben összesen 68 szülő értékelte 4 és 5 erősségű fontosnak az osztályfőnök személyiségét iskolaválasztásakor. A 9. ábrán megfigyelhetjük, hogy az egyik legfontosabb szempontként értékelték az állítást.

### **3.4.Következtetések, Javaslatok a kapott eredmény alapján**

A magyar szülők identitásuk alapján nagy hangsúlyt helyeznek a magyar oktatásra. Ennek oka lehet az, hogy szeretnék, ha gyermekeik megőriznék magyar kulturális hagyományait és értékeit, mit ahogy megtették, ők maguk is. A kárpátaljai magyarság megtartása a vizsgálat alapján egy erős ösztönző tény a szülők körében.

Az iskola magyar nyelvű oktatása sokkal fontosabb szempont a szülők számára, mint az iskola távolsága a lakhelyüktől. Az adatok alapján megállapítható, hogy a szülők hazafias attitűdje is szerepet játszik az iskolaválasztásban, és inkább az oktatás minőségét részesítik előnyben, mintsem a földrajzi elhelyezkedést. Emellett azt tapasztaltam, hogy a szülők a gyermekük könnyebb tanulása és a tantárgyak jobb megértése érdekében azt preferálják, ha a gyerek anyanyelvén folyik az oktatás.



A leendő osztályfőnök személyisége is kiemelkedően fontos tényező az iskolaválasztásban, ami azt jelzi, hogy a szülők érzékenyek az oktatók és mentorok szerepére a gyermek nevelésében és fejlődésében.

Az ukrán származású szülőknél a nyelvtanulás és a vízummentesség megszerzése, valamint a lehetőség Magyarországra való költözés fontos motivációs tényezők a magyar iskolaválasztásban.

Bár az óvónők ajánlása nem mindig befolyásolja a szülők döntését az iskolaválasztásban, azonban még mindig hiányos az óvodás korú gyerekek szüleinél a magyar intézmények számszerűsítése.

Az általános közhiedelemmel ellentétben a válaszadók értékelése alapján az évente járó magyar támogatás nem mutatkozott jelentős tényezőnek az iskolaválasztási döntésekben. Ami nem zárja ki annak hasznosságát vagy, hogy ne lenne kedvező hatása a szülők körében csupán nem élvez prioritást a magyar szülőknél iskolaválasztáskor.

Ezen következtetések alapján az iskolaválasztási döntésekben a kulturális és identitásbeli szempontok mellett a pedagógiai minőség, az oktatók személyisége és az oktatási módszerek is kulcsfontosságúak. A tanulságok alapján a pedagógusoknak és oktatási intézményeknek ezekre a tényezőkre kell összpontosítaniuk annak érdekében, hogy megfeleljenek a szülők és a diákok elvárásainak, és hatékonyan támogassák a tanulók fejlődését és identitásának kialakulását.

Véleményem szerint nyílt napokat kellene szervezni az iskoláknak, hogy a szülők megismerkedhessen a leendő osztályfőnökkel és bepillantást nyerhessenek a kisiskolás mindennapjaiba. Kulcsfontosságú, hogy a tanító a szülőkkel ismerkedjen meg mert az iskola választási döntés az ő kezükben van.

E mellett nagyobb hangsúlyt fektetnék az óvónői intézményajánlásokra. Szülőértekezlet keretein belül motiválja a pedagógus a szülőket az anyanyelvi oktatásra az ukrán szülőket pedig a nyelvtanulás lehetőségégre és azzal járó pozitív dolgokra.

A háború helyzet miatt nagyszámú belső ukrain menekült telepedett le Beregszászba, ezt nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Azon kell dolgoznunk, hogy asszimiláljuk őket a magyar kultúrába. Meg kell nekik mutatni, hogy annak elsajátítása, milyen pozitívítást hordoz magába.

## Összefoglalás

Dolgozatomban egy igen égető kérdésre kerestem a választ, ami a nemzeti fennmaradásunkat kérdőjelezi meg Ukrajnában. Kíváncsi voltam, hogy mi motiválja a szülőket, hogy magyar iskolába írassák be gyermekeiket és megőrizték identitásukat. Miközben egyre jobban szűkül be a lehetőségek a magyar kisebbségek számára.

Az empirikus kutatás módszerével próbáltam választ találni kérdéseimre Beregszász város első osztályos és nagy csoportos, iskolába készülő gyerekek szülei körében. Személyesen látogattam el az intézményekbe és adtam kézbe a kérdőíveket, melyeknek kicsivel több, mint a felét visszakaptam, mint amit kiosztottam. A témával kapcsolatban 98 ember véleményét sikerült összegyűjteném, melyek között ukrán anyanyelvű szülők is akadtak. Így igazán sokszínű véleményt kaptam.

A válaszok értékelésekor kirajzolódott, hogy a legfőbb ok, amiért magyar iskolát választanak a szülők, mert a gyermek is magyarul beszél ez által könnyebb számára a tantárgyak elsajátítása, ha azt a saját anyanyelvén teszi. E mellett a kulturális identitásban való nevelés is majdnem ennyire fontos szempont. Az elemzések egyértelműen rámutatnak arra, hogy az osztályfőnök személyisége kiemelt jelentőséggel bír ebben az összefüggésben, hiszen közvetlen hatással van az iskola légkörére és az ottani tanulók motivációjára, ami szintén fontos a szülőknek. Sokan vélik úgy, hogy a magyar iskolák magasabb színvonalat képviselnek, mint más oktatási intézmények, ami további indító tényező lehet a szülők döntéseiben. Az ukrán szülőket a magyar iskolaválasztás egyfajta kulturális és nyelvi befektetést jelent számukra, amely hosszú távú előnyöket és lehetőségeket kínál a gyermekek számára. A magyar nyelv tanulása által a szülők nemcsak az anyanyelvükhöz képest bővítik gyermekeik ismereteit, hanem az ismeretek gazdagításával együtt az identitásuk és kultúrájuk megőrzésében is erősebben tudnak részt venni illetve a kiköltözés lehetősége is elérhetőbb cél számukra.

Mindezekon túlmenően meg kell említeni, hogy a jobb infrastruktúra és a tanárok elkötelezettsége valószínűleg a magyar szervezetek támogatásainak köszönhető. Ez az összetett társadalmi dinamika és az iskolai közösség erősítése közvetlenül is segíthet abban, hogy a magyar identitás és kultúra továbbra is virágozzon Beregszászban és a környékén, ezzel hozzájárulva a magyar közösség hosszú távú fennmaradásához és fejlődéséhez.

Ezek az eredmények arra engednek következtetni, hogy még az elnyomás, a megfélemlítés és a háború okozta nehézségek közepette is az erős magyar öntudat továbbra

is él Beregszászban, és ennek megfelelően a magyar oktatási intézmények rendkívüli fontossággal bírnak a helyi közösség számára.

## Резюме

Моє дослідження зосереджене на питанні, яке ставить під сумнів національне виживання угорської спільноти в Україні. Я цікавився, що мотивує батьків записати своїх дітей до угорської школи та зберегти свою ідентичність. У той час, як можливості для угорських меншин зменшуються.

Своє дослідження я проводила серед великих груп дітей у дитячому садку і в першому класі. Загалом мою анкету заповнили 98 осіб.

Під час оцінки відповідей стало очевидним, що головним мотивом для матерів є те, що дитина розмовляє угорською мовою, що полегшує їй засвоєння предметів, якщо вона робить це на власній рідній мові. Окрім того, виховання в культурній ідентичності також майже так само важливе. Аналізи однозначно свідчать про те, що особистість класного керівника має вирішальне значення в цьому контексті, оскільки вона безпосередньо впливає на атмосферу школи та мотивацію учениць, що також важливо для матерів. Багато хто вважає, що угорські школи представляють вищий рівень якості, ніж інші навчальні заклади, що може бути ще одним мотивуючим чинником у виборі матерів.

Для українських батьків вибір угорської школи є свого роду культурною та мовною інвестицією, яка надає їхнім дітям довгострокові переваги та можливості. Українські батьки, обираючи угорську школу, орієнтуються на вивчення мови.

Ці результати свідчать про те, що навіть серед труднощів, спричинених пригніченням, загрозами та війною, у Берегові продовжує жити сильна угорська свідомість, і, відповідно, угорські навчальні заклади мають величезне значення для місцевої спільноти.

Крім цього, слід зазначити, що краща інфраструктура та зобов'язаність вчителів, швидше за все, є наслідком підтримки угорських організацій. Сильна мотивація шкільної спільноти та вчителів сприяє розвитку угорської освіти.

## Szakirodalom

Balla István, Boronkai Dóra, Czékus Géza, Dolgosné Kovács Anita, Fodor Gyula, Font Márta, Horváth Béla, Erostyák János, Kéri Katalin, KleinÁgnes, KuruczRózsa, Mikonya György, Lepső Josip, Pusztafalvi Henriette, Tancz Tünde, Tölgyesi József, Török Tamás, Tóttős Gábor, VasBence: A pedagógusképzés évszázadai a Kárpát-Medencében; 2017, Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar, Pécs;

Beregszászi Anikó, Csernicskó István és Orosz Ildikó: Nyelv, oktatás, politika, 2001, Kárpátaljai Magyar Tanárképző Fiskola, Beregszász;

Бібік Н. М. “Порадник для вчителя” Авторський колектив. Київ, 2017 (Bibik N. M. “Tanári útmutató”, Szerzői kollektíva, Kijev 2017).

Botlik József, Dupka György: Ez hát a hon, 1991, Mandátum kiadó, Budapest;

A «Decentralizáció» Kormányzati Hírügynökség honlapja, 2016:  
<https://decentralization.ua/education/nova-ukrainska-shkola> (2024.04.19);

Dupka György: Kárpátalja magyar művelődéstörténete kultúrtörténeti fejezetek trianontól napjainkig, 2017, Kárpátaljai Magyar Könyvek, Ungvár-Budapest;

Fedinec Csilla, Vehes Mikola: Kárpátalja 1919-2009, történelem, politika, kultúra; 2010; Argumentum kiadó; Ungvár,

Gabóda Béla: Kisebbségi iskolaügy Kárpátalján a Csehszlovák Köztársaság idején (II. rész), 2003, Fórum Társadalom Szemle, <https://forumszemle.eu/2003/06/08/gaboda-bela-kisebbségi-iskolaügy-karpataljan-a-csehszlovak-koztarsasag-idejen-ii-resz/> (2023.11.02);

Jóború Magda, Mészáros István, Tóth Gábor, Vág Ottó: Neveléstörténet, 1974, Tankönyvkiadó, Budapest.

Kárpátalja, 2004 március 26, 167. szám, A podheringi emlékoszlop rövid krónikája

Molnár Imre: A (cseh) szlovákiai magyar művelődés története 1918-1998 című vállalkozás és előzményei, 2009, Ister Kiadó, Budapest;

[https://epa.oszk.hu/01300/01306/00101/pdf/EPA01306\\_Szin\\_2009\\_14\\_05\\_oktober\\_044-059.pdf](https://epa.oszk.hu/01300/01306/00101/pdf/EPA01306_Szin_2009_14_05_oktober_044-059.pdf) (2023,11,02);

Magyar Nemzet folyóirat, Koren-Karczub Timea: Százezer alá csökkenhet a kárpátaljai magyarok száma; 2023.02.24.

<https://magyarnemzet.hu/kulfold/2023/02/szazezer-ala-csokkenhet-a-karpataljai-magyarok-szama> (2024.03.01).

Міністерство Освіти і Науки України. Нова Українська Школа. Концептуальні Засади Реформування Середньої Школи (2016) (Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma. Új ukrán iskola. A középiskolai reform fogalmi elvei. Kiadva: 2016) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (letöltés: 2024.02.19.)

Orosz Ildikó: A magyarnyelvű oktatás esélyei Kárpátalján. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 1995. <http://www.karpatalja.com.ua/magyarsag/oktatas2.html#sdfootnote1anc> (2023.11.16)

Orosz Ildikó, Pally Katalin: A kárpátaljai oktatás helyzete a 2019-es külső független érettségi eredményeinek tükrében, 2021, II. RF KMF „RIK-U” Kft.; Beregszász–Ungvár;

Pukanszky Béla, Németh András: Neveléstörténet, 1996, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest;

Szabolcs szatmár-beregi megye levéltári évkönyv: Csatáry György: A 19. század végi, 20. század eleji Beregszász történelmi épületei, 2011, (2024.04.06) [https://matarka.hu/cikk\\_list.php?fusz=116186](https://matarka.hu/cikk_list.php?fusz=116186)

Szamborovszkyné Nagy Ibolya: Oktatáspolitikai és Történelemtanítás a Szovjetunióban és Ukrajnában (1945-1991), 2013, „Lira” Poligráfcentrum, Ungvár;

Ukrajna Alkotmánya 57. cikkely. <https://constitution.in.ua/> (2024.02.19);

Zubánics László: Emlékkonferencia Beregszász alapításának 950., visszatérésének 75. évfordulója alkalmából, 2015, Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, Ungvár;

Táblázat: Fedinec Csilla, Vehes Mikola: Kárpátalja 1919-2009, történelem, politika, kultúra; 2010; Argumentum kiadó; Ungvár, 306. oldalon

## Melléklet

### Iskolaválasztási kérdőív

Kedves szülő, a kérdőív kitöltésével a magiszteri munkámat segíti elő, melyben a szülők iskolaválasztásának motivációs tényezőit vizsgálom. A kérdések válaszolásakor őszinteségre buzdítom önöket, hogy minél inkább valóságos értékeket kaphassak. Természetesen a kérdőív anonim.

**1. Az ön neme:**

- nő
- férfi

**2. Hány éves?**

.....

**3. Az ön vallása**

.....

**4. Az ön és családja anyagi helyzete**

- kiemelkedő
- megfelelő
- alacsony

**5. Milyen típusú településen él?**

- Város (Beregszász)
- Falu

**6. Milyen nemzetiségűnek vallja magát?**

- magyar
- ukrán
- Egyéb.....

**7. A gyermekem jelenleg..**

- nagycsoportos óvodás. (éppen befejezi az óvodát)
- első osztályos

**8. Melyik óvodába jár/járt gyermeke?**

.....

**9. Melyik iskolába jár/fog járni gyermeke?**

.....

**10. Az iskolaválasztást leginkább befolyásolta(Több lehetőséget is választhat):**

- a gyermekem véleménye.
- az óvodapedagógus véleménye.
- a szülőtársak véleménye.
- mert anyanyelven folyik az oktatás
- személyes tapasztalatai (pl. idősebb gyerek oda jár, nyílt nap).
- Egyéb:.....

**11. Jelölje „X”-el, hogy iskola választásnál mennyire vette figyelembe 1-től 5-ig terjedő skálán az alábbi szempontokat.**

	<b>1</b> <b>nem volt</b> <b>fontos</b> <b>szempont</b>	<b>2</b> <b>volt egy</b> <b>kis</b> <b>számítási</b> <b>értéke</b>	<b>3</b> <b>közepesen</b> <b>értékelendő</b> <b>szempont</b> <b>volt</b>	<b>4</b> <b>Figyelembe</b> <b>vettem</b>	<b>5</b> <b>Fontos</b> <b>szempont</b> <b>volt</b>
az iskola hírneve					
az iskolában működő külön foglalkozások					
a nyelvtanítás					
az iskola magyar nyelven való működése					
az iskola légköre					
az iskola felszereltsége					
a leendő					



osztályfőnök személyisége					
az iskola közelsége a lakóhelyemhez					
az iskola továbbtanulási mutatói					
az iskola versenyeredményei					
az iskolában működő tehetséggondozás / felzárkóztatás					
iskola környezete, környéke					
az iskola infrastruktúrája, felszereltsége					

**12. Mi motiválta abban, hogy gyermekének magyar tannyelvű iskolát válasszon? (Több lehetőséget is választhat)**

- mert a gyerek anyanyelve magyar és csak ezen a nyelven beszél.
- hogy megtanuljon magyarul.
- jobb oktatási színvonal van a magyar iskolákban.
- mert idővel ki szeretnének költözni Magyarországra.
- magyar kulturális vonal megtartása a családban.
- évente járó magyarországi támogatás miatt.
- Vízummentesség miatt.
- mert az óvodából a többi szülő is magyar iskolába adta a gyermekét.
- Egyéb.....

**13. Mennyire befolyásolta döntését iskola választási szempontból az óvónő ajánlása?**

- Nem ajánlott az óvónő iskolát/nem konzultáltunk erről.
- nagyon befolyásolt a döntésemben
- semleges volt számomra
- nem befolyásolt a döntésemben

**14. Mennyire tartja fontosnak a magyar kultúra ápolását a családjában?**

- Nagyon fontos számomra.
- Egyaránt ápoljuk a magyar és az ukrán kultúrát.
- Nem fordítok rá figyelmet.

# Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

**kosztyo.gabriella.pdf**

Ким подано:

**Greba Ildikó**

Дата перевірки:

**2024-05-26 15:34:08**

Дата звіту:

**2024-05-26 15:44:37**

Ким перевірено:

**I + U + DB + P + DOI**

Кількість сторінок:

**65**

Кількість слів:

**17638**

<b>Схожість 11%</b>	Збіг: <b>42 джерела</b>	Вилучено: <b>0 джерела</b>
Інтернет: <b>25 джерела</b>	DOI: <b>0 джерела</b>	База даних: <b>0 джерела</b>
<b>Перефразовування 3%</b>	Кількість: <b>33 джерела</b>	Перефразовано: <b>1093 слова</b>
<b>Цитування 2%</b>	Цитування: <b>32</b>	Всього використано слів: <b>998</b>
<b>Включення 1%</b>	Кількість: <b>9 включення</b>	Всього використано слів: <b>152</b>
<b>Питання 0%</b>	Замінені символи: <b>0</b>	Інший сценарій: <b>0 слова</b>